

DISSERTATIO
IVRIS GERMANICI
DE
WERIGELDO
QVAM
CONSENSV
ILLVSTRIS ICTORVM ORDINIS
IN
ACADEMIA LIPSIENSI
PRAESIDE
DN. ABRAHAMO KAESTNERO
V. I. D. ET P. P. E.
IN
AVDITORIO ICTORVM PETRINO
ERVEDITORVM EXAMINI
SVBMITTIT
A. ET R.
IOAN. GOTTLOB MODRACHIUS
GORLIC. LVSAT.

LIPSIAE, D. XI. APRILIS. A. O. R. CIOIDCCXLII.

LIPSIAE
EX OFFICINA LANGENHEMIANA.

INSTITUTION

DE

W E R I G H T

CONSTITUTION

THE

ACADEMY

OF

DR. ABRAHAM KALISTO

ADDITIONAL

BY

THE

JOHN GOTT

A
SON EXCELLENCE
MONSEIGNEUR
DE
GERSDORFF
SEIGNEUR DE REICHENBACH, OBER-
NIEDERDORFF, GROSS - KRAVSCHE
ET D' OELISCH
CHAMBELLAN ET CONSEILLER DE
SA MAJESTE LE ROI DE POLOGNE, ELECTEUR
DE SAXE, COMME AUSSI SON PRESIDENT DE
LA COUR PRESIDIALE DE
GOERLITZ.

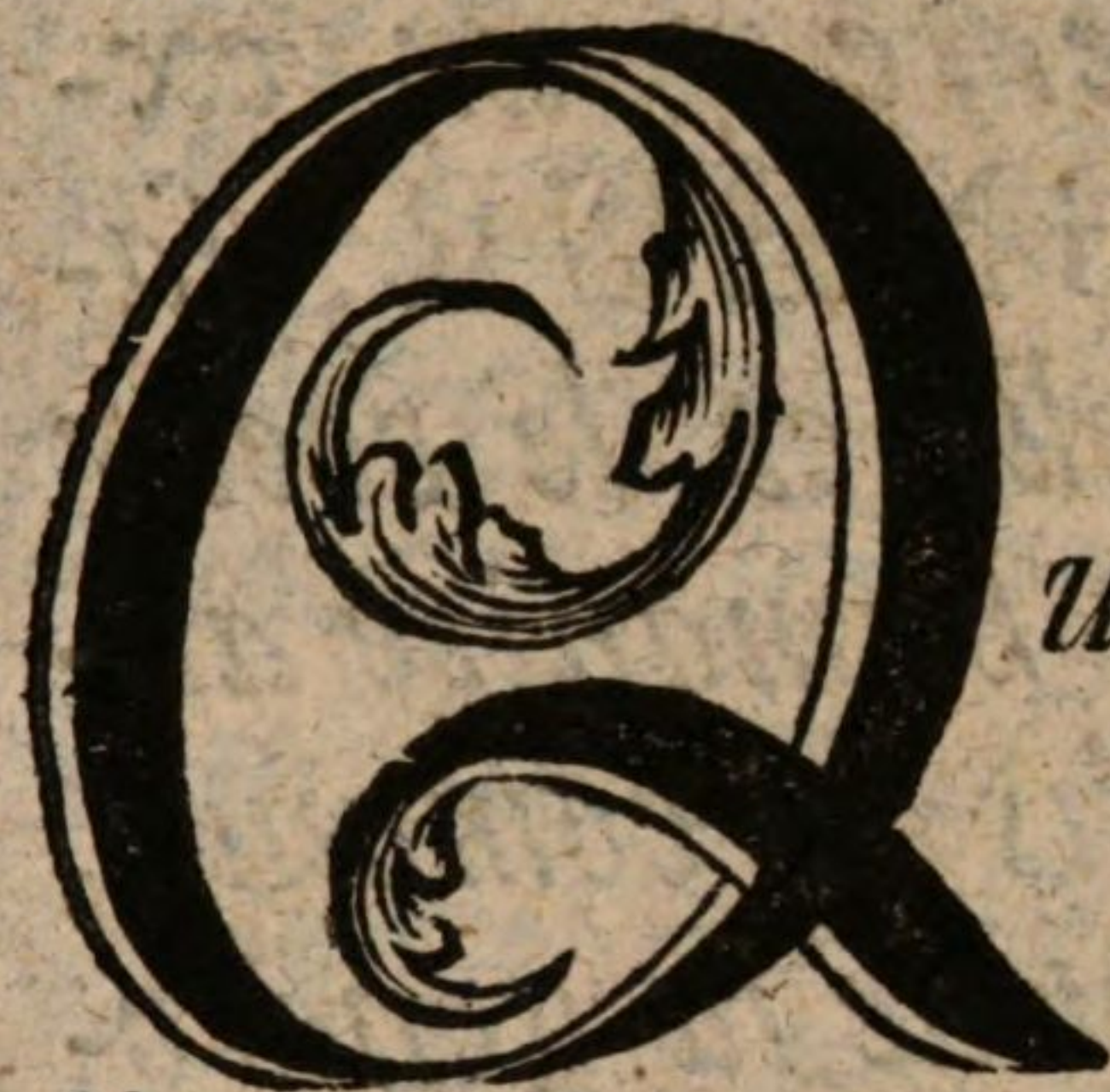
A
SON EXCELLENCE
MONSIEUR

DE
GERSDORFF

SEIGNEUR DE RICHENBACH, OBER-
NIEDERDORF, GROSS-KRAVSCH
ET D'OLISCH

CHANCELLIER ET COMMISSAIRE DE
SA MAJESTÉ LE ROI DE POLOGNE, ELECTEUR
DE SAKS GOMME AUSSI SON PRÉSIDENT DE
LA COUR SUPRÊME DE
COURT

MONSEIGNEUR,

*quoique ce soit fort loüable de
mettre une affaire en balance,
avant que de l'entreprendre,
j'aurois toutefois agi mal à propos, si en
mettant au jour ma Dissertation je me fusse
alampiqué l'esprit à qui je la dédiansse le plus
convenablement, attendu que les bontez sin-
gulieres, les quelles VOTRE EXCEL-
LENCE dès l'avénement à sa charge a
toujours temoignées à mon pere, jointes aux
bienfaits, dont ELLE est doüée, me servent
de motifs suffisans qui m'engagent à LUI
présenter avec un très-profond respect cette
dissertation, et à la supplier très-humblement
de me faire l'honneur de l'agréer, et de lui*

accorder son approbation, que je regarde
comme un gage de celle de toutes les person-
nes de bon goût. La disproportion qui semble
être entre la bassesse du Présent et la Gran-
deur du Personnage, à qui elle est adressée,
pourroit faire passer ma liberté pour ex-
treme. Mais MONSEIGNEUR, sa-
chant qu'ELLE a l'ame belle et le coeur
bien placé, qu'elle s'abaisse en humanité au-
tant qu'elle est élevée au dessus du commun,
est digne écouter par un effet de la genero-
sité naturelle les gens de la plus basse condi-
tion, j'ose me flatter qu'ELLE ne refusera
pas non plus ce que LUI vient offrir celui
qui LUI est le plus devoüé, je dis, qu'ELLE
ne dédaignera pas cet essai de mes Etudes,
le frontispice du quel est orné du lustre de
SON TRES-ILLUSTRE NOM;
afin que ma Dissertation étant en cette guise
éclairée saute plus clairement aux yeux du
Lecteur, et que je fasse par ce moyen éclater
CELUI qui daigne être mon GRACIEUX
MECENAS, à qui chacun, et la Luface en
parti-

particulier, attribué à bon droit l'éloge d'un
personnage très-accompli tant pour l'incli-
nation pour les beaux arts, pour SA sagesse
dans les Conseils que pour l'amour invio-
lable pour la Justice qu'ELLE rend avec un
éclat sans pareil dans la Cour presidiale, ou
ELLE garantit non seulement le foible de
l'oppression du puissant, mais oblige par son
autorité les bourrus à consentir à leur bon-
heur malgré eux; Un grand pouvoir est une
arme fort dangereuse entre les mains d'un
homme qui en abuse, mais que les peuples
sont heureux, quand il ne s'en sert que pour
leur bien! Ainsi MONSIEUR
quelles louanges ne mérites VOUS pas de
faire un si bon usage d'une chose, dont on
pourroit faire un si mauvais? d'être puis-
sant et bienfaisant tout à la fois! je m'éga-
rerois si j'entrois dans VOTRE panegyri-
que, c'est un champ trop vaste pour moi, je
me borne seulement à prier le Seigneur de
prolonger benignement ses jours si précieux
au bien public en les comblant de toutes les
prospe-

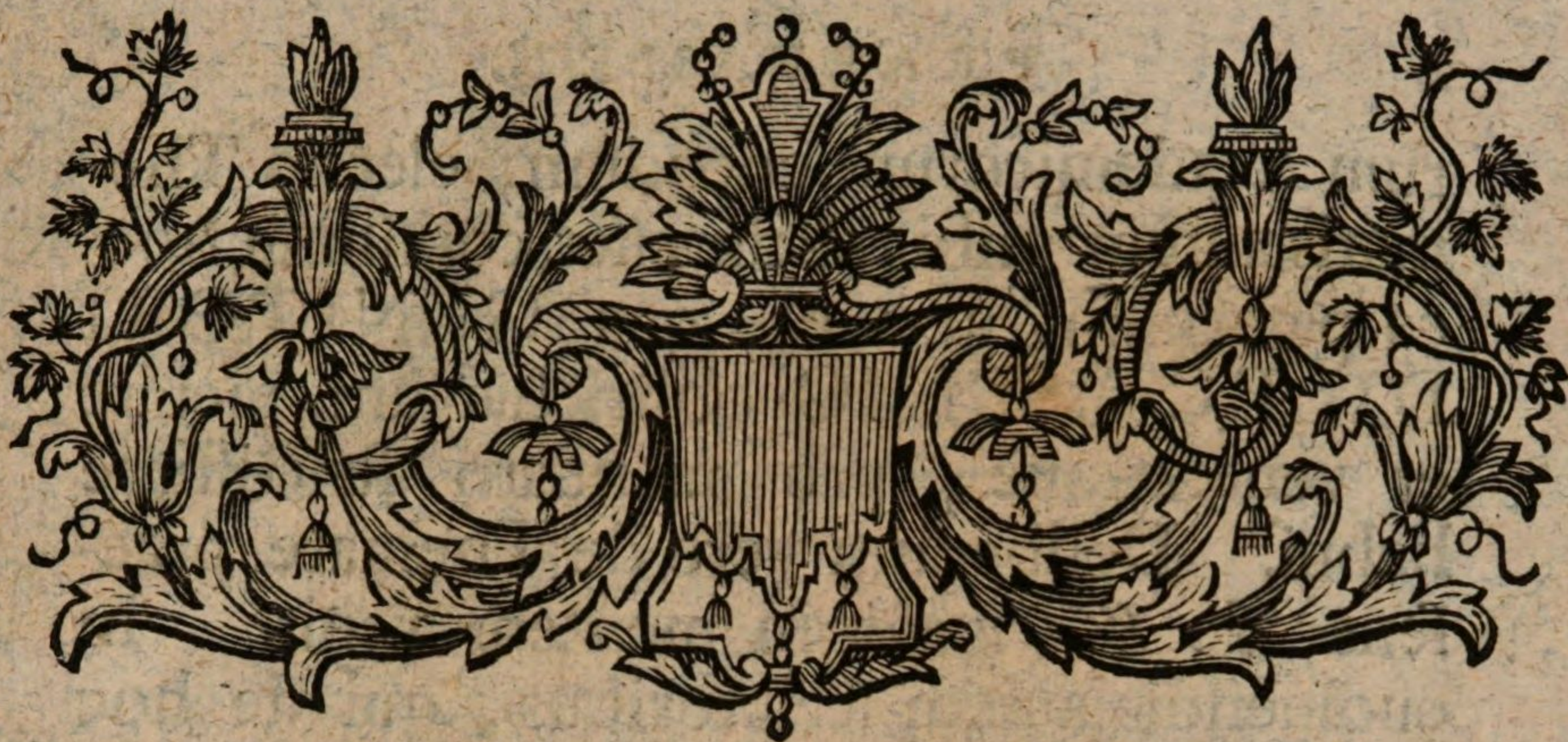
*prosperités imaginables, afin que VOTRE
EXCELLENCE daigne de la sorte qu'
ELLE est pere d'un glorieux FILS, vrai
imitateur des ses vertus, temoin les charges
eminentes dont il est préférablement revêtu,
continuer pareillement en qualité de Pere sa
puissante protection à sa patrie, a mon Pere
et son fils, qui suis avec un attachement in-
violable et très-profond respect*

MONSEIGNEUR,

DE VOTRE EXCELLENCE

le très-humble et très-obéissant valet

JEAN GOTTLOB MODRACH

PRAEFAMEN.

PARENTVM consilium semper
praesumi optimum, iis, qui primis
labris saltim iurisprudentiam de-
gustarunt, non potest non esse no-
tissimum. Cum itaque consilio
PARENTIS OPTVMI, cuius
cura cuiusque amor a primis in-
fantiae cunabulis erga me, plane singularis fuit,
vt verbis tenerrimum *ipsius* affectum nunquam
exprimere valeam, *specimen publicum* labo-
rum

rum Academicorum edendum, electio Thematicis autem mihi relicta esset, consilium hocce paternum, pro ea, qua GENITORI DILECTISSIMO obstrictus sum, pietate et veneratione, pro mandato strictissime habui. Deliberanti vero de Themate, praesens, de *Werigeldo* in mentem venit. In euoluendis autem scriptoribus, qui de hoc aliquid adnotarunt, plures se obtulerunt difficultates quam ab initio speraueram; Animum tamen ea propter abiicere nolui, sed firmiter consilio coepto insistere mihi proposui. Placuit vero hac incedere methodo, ut tractem *Cap. I.* de definitione nominali. *II.* De definitione *Werigeldi* reali, et quid sit proprie *emenda Buße*, et *multa Wette*? Nec non de *Werigeldi* diuisione. *III.* De varia apud varias Gentes *Werigeldi* quantitate. *IV.* De casibus in quibus *Werigeldum* peti nequit; Et denique *V.* de casibus ubi proprie *Werigeldum* soluendum. Ut vero *Numen Immortale* conatibus meis benignissime adesse, hisque ex alto benedicere velit, precibus deuotissimis illud imploro.

DISSERTATIO
IURIS GERMANICI
DE WERIGELDO.

CAPUT I
DE
DEFINITIONE NOMINALI.

§. I.

OLEVM operamque omnem se perdidisse credunt multi, nisi ante omnia intuitu differentiationis *vel* scripti alterius, quod proelo subiiciunt, subiectum luci publicae exponunt, circa *Etymologiam*, *Homonymiam* et *Synonymiam* cuncta undique corradant, et in verborum explicatione, quae lippis et tonsoribus saepius sunt notissima, diu haereant, magnumque chartae spatium consumant. Prouocant quidem ad *VLPIANI* monitum^a, aliaque plura in iure occurrentia loca; Peccant vero haud raro, dum pleraque, si paulo curatius rem consideramus, ad ostentationem posita obseruabis. De quibus non inconcinne canit Poëta;

In scriptorum suorum editione, multi circa verborum explicationem nimis sunt solliciti.

*Stultum ac supinum plumbeiue ingenii
Rebus relictis consenescere in verbis.*

A 2

§. II.

a) In l. i. pr. d. l. et l. item ad l. i. §. i. de suspect. tutor. et l. i. de reb. credit.

§. II.

Alii hic in excessu, alii in defectu peccant.

Media igitur via erit optima.

SICUTI vero hos *in excessu*, sic alios, quoad hoc scribendi genus, *in defectu* peccare obseruamus, qui omnia, quae circa rubrum aliquando scitu perquam sunt necessaria, ne verbo quidem attingunt. Vti ergo in caeteris omnibus, medio tutissimus ibis, sic et hic serio suadendum, ut media eligatur via, quae et mihi in praesentiarum videtur ambulanda.

§. III.

Werigeldum et Werigeldus promiscue adhibentur.

Werigeldi origo ex Tacito adducitur.

WERIGELDUM, an vero WERIGELDVS scribas, vnum idemque est, id quod innuunt verba initialia textus latini *Iuris Prouincialis*,^b ibi: *nunc intelligite qui WERIGELDVS cuilibet hominum debeatur*. Originem Werigeldi TACITVS^c suppeditat, sic enim iste de veteribus Germanis scribit: *Luitur enim etiam homicidium certo armentorum ac pecorum numero, recipitque satisfactionem uniuersa domus utiliter in publicum, quia periculosiores sunt inimicitiae iuxta libertatem*. Id quod adhuc pluribus ex legibus Germanorum, *infra cap. III.* adducendis, apparebit facile.

§. IV.

Circa Werigeldi derivationem valde inter se dissentiunt. Opinio Skynei.

QVOD vero ad Werigeldi attinet derivationem, valde inter se digladiantur interpretes, IOAN. SKYNEVS,^d quem citat SPEIDELIVS,^e vocem *Wehrgeld* partim a *Latinis* partim a *Germanis* esse compositam, adserit strenue, et quidem ex VER *i. e.* Vir, homo et Geld, pecunia; Inde concludit VERGELD, idem esse quasi dicas *hominis pecunia* vel *compositio* seu *satisfactio* pro iniuria vel delicto per

b) Lib. III. art. 45.

c) In libello *de situ moribus et populis germaniae*.

d) In annotat. ad Reg. Mai. Scotiae lib. III. cap. XIX. fol. 99.

e) In notabilibus Iuridico-Historico Politicis, voce *Wehrgeld*.

per aliquem commisso. In lege FRISIONVM^f et alibi *Legibus Frisio-*
passim scribitur *Gueregildum*. Hoc vero deducunt a *Wer-* *num dicitur*
ra, quod pugnam et caedem, et *gild*, quod valorem et ae- *Guerigildum.*
stimationem significat; Vti enim ex *Tacito §. praec.* addu- *Vnde? addu-*
citur, ximus, luebatur apud veteres Germanos homicidium certo
armentorum ac pecudum numero, recipiebatque satisfactio-
nem vniuersa domus. Vnde in veteri iure *Frisico*: *Dat*
thi fria fresena sina fird schilbeta meg sina fia i. e. quod li-
ber Frisius fredam suam pecoribus suis redimat. Nam pe-
cora apud veteres certa pecuniae summa aestimata funge-
bantur pecuniae loco, hinc non solum pecora sed tota ho-
minis substantia seu opes *fia* dicebantur, quod veterum
diuitiae in armentis et pecoribus consistarent. Hinc in
L. Longob.^g *Badersfia* omne id vocatur quod filia a pa-
tre accepit.^h

§. V.

Alii deriuant a verbo: *Wehrt*, *pretium* et *Gelsten*, *Alii Werigel-*
praestare; Vt hinc *Wehrtgeld* seu *Wehrgeld* sit quasi pretii *dum deducunt*
praestatio. Alii porro *Werigeldum* nomen suum fortiri *a Wehrt.*
existimant a vocabulo *Wehren*, quod Reus istius solutione *Alii a Weh-*
aduersus actionem quae occisi agnatis iure competit, sese *ren.*
tueri eamque auertere possit. Quam deriuationem probat *Quod probat*
*Glossa Germanica*ⁱ verbis: *Und schadet dem zu seinem* *Glossa.*
Rechten nicht 2c. versu: Und es heisset darum ein Wehr-
geld, daß man sich aller Klagen damit erwehren mag,^k
quae deriuatio multis ex interpretibus arridet, vti ex eo- *Aliique multi.*
rum evolutione adparet.^l

A 3

§. VI.

f) *Tit. III. §. 2. 3. 4.*g) *Tit. LXV. §. 10.*h) *v. Excell. Dn. GAERTNER,*
ad Leg. Frision. tit. XV. §. I. pag.
*76.*i) *In art. 65. lib. I. Iur. Prouinc.*k) *v. CARPZ. qu. XXXIV. n. 7.*l) *vid. RVDOLPH. WILH.*
KRAVSS de Werigeldo th. I. lit. e.
Ien. 1645.

§. VI.

Olim distin-
guebant inter
Werigeldum

et
Widrigildum.

OLIM apud veteres etiam distinguere solebant *inter* WERIGELDUM, quod proprie significabat *hominis compositionem*, utique occisus olim in aestimationem apud Germanos veniebat, quae, uti ex infra dicendis adparebit, propinquis soluenda erat, et WIDRIGILDUM seu GVIDRIGILDUM, hoc enim cuiusvis alius damni compositionem seu retributionem et pretium denotabat.^m Postea vero quam haec vocabula sunt confusa, per *Wergeldi* vocabulum, saepe bruti interemti aestimatio significata est, uti adparet ex I. P.ⁿ hinc hodie etiam his vocibus promiscue utuntur Icti. vid. SCHILTER.^o Est enim, scribit, *Wergeld* *sive* *Widergeld* *sive* *Werigeldus*, etc.

§. VII.

Werigeldum
dicitur etiam
Manngeld.

WERIGELDUM etiam dicitur das Manngeld, quoniam iure Saxonico hoc *agnatis* tantummodo competit, mortem interfecti vindicantibus.^p Hinc FRANC. PFEIL^q dem Gebrauch nach, scribit, gebühret es dem nächsten Schwerd-Magen, als Söhnen, Vätern, Brüdern oder Vettern, darum daß sie den Thäter und den Tod ihrent Vater, Sohn, Bruder oder Vettern angeleget, zu gebühlicher Straffe oder Buße, mit Recht verfolgen. *ic.* Quem in modum in terris Saxonis pronounciari, patet ex sententia post Weich-B. in Tit. Mann Geld, wem das gebühret. Hinc WEHNER.^r Und solch Manngeld, inquit, gebüh-

m) v. ECCARD. *ad I. Salic. tit. LIV. verb. Wergeldum*, p. 97. *conf.* HOFFMANN *Coniect.* I. G. p. 60. HEINECCIUS, *in Elementis* I. G. P. II. §. 22. pag. 19. Differunt, scribit, Widregildum et Wergeldum. Illud enim est a Wiedergel-
den, hoc a Wer vel Wair, quod

virum notabat, et Geld, quasi mann-geld.

n) *lib. II. a. 40.*

o) *Ex. XIX. §. 15.*

p) *vid. LX. Lib. II. art. 14. et 16. WB. art. 17. in fin.*

q) *Conf. XXIII.*

r) *In Obs. pract. lit. M.*

gebühret iure Saxonico allein dem Schwerd-Magen, und nicht den Spilingen, i. e. Spiel-Magen. ^s Recedit igitur hic ius Saxonicum a iuris ciuilis dispositione, hoc enim omnes haeredes masculinae et foemininae lineae ad necem defuncti vindicandam admittit. ^t

Recedit hic ius Saxonicum a iure ciuili.

§. VIII.

VOCATUR denique *Werigeldum* etiam *Sühnegeld*, quod nempe debeatur ex compositione et transactione de homicidio commisso, inita cum agnatis occisi. Occisor atque occisi agnati hoc ipso quasi iterum conciliantur, sic werden wieder ausgesühnet. Praecipua scil. cura versabatur circa compositionem cum occisi agnatis, quibus pecunia, et quidem regulariter autoritate publica, satisfaciendum erat, ea soluta spondebatur: eine ewige Sühne und ewiger Friede. Si vero transactio haec absque magistratus assensu facta erat, nihilominus ius deinceps accusandi, transigendi, et instantiam coeptam auferebat. ^v Per annum tamen occisor agnatos occisi, et hi vicissim illum, per compositionem vitare iubebantur: ne recrudesceret vulnus aliquo modo transactione obductum, nec recens facinoris memoria, occisoris conspectu refricata, nouis iris nouam daret occasionem. Ast si post annum agnatus, insuper habita compositione, occisorem aggrediebatur et prosternebat, poena grauissima praesto erat, lingua eripiebatur si dem fallenti, dein idem in quatuor partes secabatur, quatuor rotis imponendas. ^x

Werigeldum vocatur etiam Sühnegeld.

Cur?

Quae obseruanda ante et post compositionem.

Per annum vindicans homicidium et occisor se invicem vitare iubeantur.

Cur?

Grauis poena ob pactum non seruatum.

§. IX.

s) conf. LX. Lib. I. a. 42. et Lib. III. a. 45.

t) v. l. I. et IO. C. d. his quibus ve indign. l. 21. ff. de Scto Silan. et Claud.

v) REVSN. dec. 20. n. 37.

x) vid. HERM. ADOLPH. MEINERS, de iud. cent. p. 154. qui haec

latius recenset, et ex eo KRESS. ad C. Crim. art. CXXXVII. §. 2. p. 450. Ex KRESSIO vero, IO. SAM. FRID. BOEHMER, in Element. Iurispr. crim. Sect. II. cap. XV. §. CCVII. conf. KOEPP. Decis. X. HARTM. PISTOR. obs. 203, n. 8. WERNER,

§. IX.

Werigeldum
alicubi voca-
tur Manbota,
Cenegild, cy-
nebot, Sönnib-
bot, Maegt-
bot,
Wiedergeld,
Frede-Gild,
Leudis.

Notatur du
Fresne.

RESTARENT adhuc per multa synonyma alia, v. g. quod *Werigeldum* alicubi vocetur *Manbota*.^y Alicubi *Cenegild*, *cynebot*, *Sönnibbot*, aliquando *Maegtbot*,^z aliquando *Wiedergeld*, *Wiedergeltung*, *Frede-Gild*, *Neungeld*, *Dreigeld*.^a In legibus salicis dicitur *LEVDIS* i. e. compositio homicidii. Vnde notae sunt formulae veteres apud *MARCVLFVM*, *form. XXIII*. Sic ab ipsis viris fuit iudicatum, ut illam *Leode*, ut lex erat, solvere debeat.^b Hinc non videtur statuendum cum *DV FRESNE*,^c qui hanc vocem pro cantu, nobis *ein Lied*, interpretatur, adducens *FORTVNATVM Epist. ad GREGOR. TVRONENS.* apud quos, inquit, nihil dispar erat, aut *stridor anseris*, aut *canor oloris*, sola saepe *bombicinans barbaros Leudas harpa relidebat*.^d Alibi adhuc aliter.^e Quibus diutius inhaerere instituti ratio prohibet. Plura vero refert modo laudatus *MEINDERS*,^f ad quem *Lectorem* ablegatum cupio.^{ff} Regulae igitur, quam mihi (§. 2.) posui memor, transeo ad

CAP. II.

NER, voce *Sühne-Geld*. *PINGIZERVUS* quaest. *Illustr. IV. n. 10.*

y) vid. *SPEELMANN*, voce *faida*.

z) v. *ENGAV*, in *Elem. iur. crimin. lib. I. tit. XXVII. membr. III. §. 363. et 365. p. 216. sequ.*

a) *SCHOTTELIVS* in der *Deutschen Haupt-Sprache*, fol. 505. *Pars huius mulctae Regi vel Ciuitati, pars ipsi qui vindicabat, vel propinquis eius exsoluebatur, docente Tacito, cap. 12. priorem speciem Sühne- vel Freed-Geld, posteriorem Wehr-Geld et Mann-Geld vocari putat SCHOTTELIVS, a quo tamen dis-*

sentit BEYER, *diff. de violatione securitatis domesticae, §. 13. seq. Vitemb. 1709.*

b) Apud *BALVZ. Tom. II. p. 449. vid. SICCAMA ad Leg. Fris.*

c) In *Glossar. voce Leudis.*

d) Cf. *SCHILT. Exerc. XIX. §. 15.*

e) v. *Capitulare Saxonum c. IV. ibique Excell. Dn. GAERTNER in notis, ad verb. Pro Wergilda. p. m. 163.*

f) cit. tract. integro cap. VI.

ff) *Observandum h. l. adhuc videtur: Aliud esse Wehr-Geld, de quo dictum; et aliud Wehr-Buße. Haec enim ob guarandam promissam, alio rem eandem petente, et a promisso-*
re

C A P. II.

DE

DEFINITIONE WERIGELDI REALI,
ET QUID SIT PROPRIE EMENDA, Buße,
ET MVLCTA, Wette? NEC NON
DE WERIGELDI DIVISIONE.

§. X.

Werigeldum definimus, vel, si mauis, describimus quod sit *Werigeldi de-*
certa mulcta propter homicidium culposum a reo re- finitio.
gulariter proximis occisi agnatis, qui mortem vindicant, ex-
soluenda. ^s

§. XI.

Ad explicationem huius descriptionis notamus se- *Explicatur.*
quentia: Loco generis cum aliis posuimus MVLCTAM *Cur loco gene-*
non vero *poenam.* Occisi enim haeredibus propter in- *ris mulcta, non*
iuriam ipsis illatam *Werigeldum* soluendum; haec vero sa- *poena, sit posi-*
tisfactio non interesse dicitur, sed *poena quaedam,* quae in *ta.*
locum poenae illius, quae *Lege Aquilia* de iniuriis sancita
legitur, surrogata. ^h Veteres hanc mulctam compositionem *Veteres hanc*
vocabant; ^{hh} Hinc Rex ROTHARIS Longobard. *ille,* ait, *mulctam com-*
qui homicida est, componat ipsum mortuum sicut apprecia- positionem di-
tus fuerit, id est, Widrigild suum. Sic in *Legibus Frisionum*
compositio poenam fisco vel haeredibus et propinquis occisi
prae-

re non repulso, soluenda erat. v. I. P.
Lib. II. a. 15. ubi addit speculator:
Wehrbuße, das ist, eines Mannes
Hand, da er die Gewehr mit gelo-
bet, oder ein halb Wehr-Geld.

g) v. LX. lib. III. art. 45. P. IV.
Const. XI.

h) v. LX. lib. II. a. XVI. verbis:
Welch Mann an dem Munde 2c.

et Gloss. ibid. SCHNEIDEW. *ad inst.*
tit. de iniur. §. 10. n. 4. sq. BERL.
P. IV. Concl. XI. n. 21. et CARPZ.
Qu XXXIV. n. 14.

hh) *Haec vero compositio erat vel*
LEGITIMA vel ARBITRARIA,
v. HEINECCIUS in El. I. G. P. II.
§. XXII. p. m. 18.

praestandam, in infinitis fere locis, significat. Ex quibus existimandum, mulctam, quae ob homicidium commissum soluitur, a *poena* stricte sic dicta differre omnino.

§. XII.

*Cur dicatur
mulcta certa.*

DIXIMVS porro quod haec mulcta sit CERTA. Certa enim et definita est non tantum iure *Saxonico*, quo *integrum Werigeldum* summam viginti quatuor sexagenarum antiquarum continet.ⁱ Sed etiam iuxta Gentium aliarum consuetudinem, vti capite *sequ.* pluribus adducetur.

§. XIII.

DICTVM fuit *propter homicidium culposum*; Quibus verbis excludimus *homicidium dolosum*, quo quis praemeditato animo consilioque ab altero vita priuatur. Hoc quippe casu non ciuilitur ad interesse priuatum, sed criminaliter ad Reipublicae satisfaciendum agitur, quo etiam inclinatur *P. IV. Const. XI.* in verbis: Da einem ob excessum magnum et dolosum, in Fällen den Todschlag belangende, Staupen-Schläge, oder Abhauung der Hand, und also Leibs-Strasse zugesprochen worden, daß derselbige disfalls neben der Leibs-Strasse mit feinem Wehrgelde zu belegen seyn solle. Idem adparet ex sententia *Scab. Lipsiens.*^k De cuius veritate forsan nemo, nisi rerum criminalium plane ignarus, dubitabit. De qua materia infra *cap. IV.* plura referenda erunt.

§. XIV.

*Cur proximis
agnatis.*

TANDEM in definitione dictum: *Werigeldum regulariter proximis agnatis mortem vindicantibus soluendum.* Quare vero vox *regulariter* sit adiecta explicandum restat. Olim scilicet *Werigeldum* non nisi agnatis adiudicatum fuit,

ⁱ⁾ vid. WEHNER in verb. Wehr-
Geld. COLER. P. I. dec. 161.
CARPZ. cit. qu. XXXIV. n. 24. seq.

^{k)} post Specul. Saxon. von Weh-
te und Buße.

fuit, unde etiam Mann-Geld vocabatur. (v. §. 7.)¹ Hinc
FACHS.^m adnotavit: Ein Weib nimmt kein Mann-Geld.
Quod confirmarunt *Scabini veteres*.ⁿ Quam consuetudi-
nem ex Legibus Longobardorum^o originem habere, auctor
est COLERVS.^p

§. XV.

LICET vero secundum modum quem adduximus
pronunciatum sit diu,¹ nihilominus tamen haec pronun-
ciandi consuetudo animos *ICtorum* dubios reddidit, mul-
tisque aequior ac iuris analogiae conuenientior sententia
visa fuit, *feminas a petitione VVerigeldi non excludi*. Obii-
ciunt quidem communiter Iuris Prouincialis particulam:
Allein,^q quae pro exclusiua feminarum ibidem habenda.
Ad quam obiectionem tamen diu responderunt alii: Hanc
particulam: *Allein*, pro substrata materia, *scil.* de casu,
quo agnati masculi adfunt, mortem occisi vindicantes, esse
accipiendam. In vniuersum vero hoc adferere, feminam-
que eo casu, quo agnatus *vel* non adsit, *vel* necem vindi-
care nolit, excludere, nimis durum videri, praecipue quia
hoc modo *ius Commune*, per ius Saxonicum, corrigendum
esset, quae correctio tamen non praesumenda; Hoc vero,
iure communi, filiae non minus, quam filii ad iniuriam et
mortem parenti illatam vindicandam, inuitantur.^r Imo
aequum censetur, ut feminis nonnunquam in parentis
amissi

*Diu agnatis
tantum adiu-
dicatum fuit
Werigeldum.*

*Tandem fe-
minae etiam
sunt admissae.
Obiectio*

*ad hanc re-
sponsio.*

1) per text. LX. Lib. I. a. 43. et
64. et lib. II. a. 16. in pr. et Glossam,
ibid. in verb. und von seinem
Schwerd/Magen.

m) ad art. 14. Lib. II. I. P.

n) in sentent. post Weichb. sub ti-
tulo: Manngeld, wem das gebühret.

o) Tit. de homicidio Leg. si quis
Longobardus etc.

p) Dec. 159. n. 9. conf. omn.
BOERIVS Dec. CXXI. n. 3. pag.
226.

q) v. L. II. a. 16.

r) v. l. I. §. et si, 4. ff. de iniur.
conf. COLER. dec. 159. P. I. KOEP-
PEN, dec. X. n. 3. HARDEWIG
A DASSEL, ad Consuet. Luneburg.
art. XII. n. 8. p. m. 234.

amissi et occisi solatium quid concedatur. ^s Obtinuit igitur sententia: *feminas ad petitionem VVeregeldi esse admittendas*, si vel nulli adsint agnati, vel adsint quidem, necem autem occisi legitime non vindicent. Quae sententia non tantum a *Scabinatibus* amplexa, sed ab Aula etiam *Electoralis* adprobata fuit, teste MOLLERO. ^t Quam opinionem strenue, cum illis quos adlegat, tuetur HEIGIVS. ^v Et hodie in *Electoratu*, post publicatam *Const. XI.* modo citatam, omni caret dubio, in verbis: daß alsdenn das Wehrgeld den Freunden auch mit zugesprochen werde. Imo Feminis iam ante publicatas constitutiones, nomine *Scabinorum* hoc adiudicavit THOMINGIVS, adducente MOLLERO. ^x Consentit BEYER. ^y Si vero agnati pariter et cognati deficient, vel *VVerigeldum* petere nolint, iusque suum hoc modo Magistratui resignent; Tum dominus loci, cuius est iurisdictio et ultio, *VVerigeldum* capit ob expensas in processu criminali expediendo factas. ^z Quia agnati siue cognati, denunciatione omissa, iniuriam remisisse videntur. ^a

§. XVI.

HAEC interim circa definitionis explicationem sufficiant, plura vero infra (§. 42. sq.) adducenda erunt. Videndum nunc *iuxta rubrum huius capitis*, quid sit, *emenda siue Buße*, et quomodo *emenda* a multa differat. EMENDA in genere considerata, complectitur pecuniariam multam, compensationem damni, emendationem, satisfactionem quae Iudicis

Emenda in genere describitur.

s) arg. l. 28 § pen. 15. de poen. et arg. §. 10. Inst. de adopt.

t) ad P. IV. Const. El. XI. n. 5.

v) P. II. qu. XXXIV. n. 14. seq.

x) c. l.

y) Ex Gloss. I. P. Lib. II. art. 16.

n. 4. in Iure G. Lib. II. C. 14. posit.

18. conf. BEVST, in l. admonendi, de iureiurando, fol. 751.

z) v. MOLLER c. l. in fin.

a) v. HARTM. PISTOR. Obs. CCII. PINGIZ quæst. illustr. IV. n. 10. CARPZOV. P. IV. Const. XI. def. 8.

Iudicis arbitrio irrogatur, et tam *parti* quam *fisco* soluitur.^b Bessern enim et verbessern nostra in lingua, in duplici venit significatu, et *vel* denotat idem, quod Latinis est emendare, *vel* etiam pecuniaria multa damnum reparare. Ita vocem saepius in I. P. occurrentem latinus reddidit interpretes.^c Saepius etiam *emenda et emendare*, pro quavis sumitur multa pecuniaria.^d Et in hoc latiori significatu, *Werigeldum* etiam sub se continet; soluitur enim *emenda* 1) *ob* occisionem 2) *ob* vulnerationem vel 3) *ob* iniustam incarcerationem.^e Stricte autem *Emenda* dicitur *Busse*, quae *Quid stricte emenda?* poenae s. multae species est, et *Werigeldo* contradistinguitur.^f Et in Iure ALEMANICO^g emendae species recensentur, *Weregeldi* vero nulla habetur ratio, unde scribit SCHILTERVS:^h *perperam Webergeld et Busse confunduntur. Busse* igitur, SEV *emenda*, *priscis Bote*, est poena *parti debita, pro iniuria et doloribus*; *Wette* autem *Quid Wette?* siue *Gewette*, ab Anglo Saxonico, *WITE*, est poena *fisco soluenda*. In hunc enim modum distinguit I. P.ⁱ Jeglicher Richter hat Gewette in seinem Gerichte, und NB. keine Busse, denn der Richter mag beyde Kläger und Richter nicht seyn. Man giebt auch niemand Busse, denn dem Kläger. Gallis igitur est *amende* idem quod multa.^k Hinc *Quid Gallis: amende.*

B 3

RVDIN-

b) vid. DV FRESNE, *Glossar.* verbo: *emenda*.

c) vid. Lib. II. a. 16. Lib. III. a. 86. et passim alibi.

d) Vti in LL. EDOVARDI, cap. XXXV. ibi: *Domino Regi grauiter emendare debent.* Conf. BIGNON. ad form. MARCVLF. Lib. I. cap. 20.

e) vid. DE BERGER, *Oec. iur.* lib. III. tit. 9. §. 12. not. 7. p. m. ed. nou. 788. iung. GEORG. ADOLPH. SCHVBERT, de *emenda Saxonica* §. 3. Lips. 1719.

f) vid. I. P. Lib. I. art. 53. ibi: Und um alle Schuld, da der Mann seine Busse mit gewinnet, da hat der Richter auch sein Gewette an. Lib. III. art. 45. verb. final. daß nach der Buß des Richters Gewette folgt. Conf. BEYER de collegiis opificum cap. V. n. 521. seq. p. m. 212.

g) Cap. CCIC.

h) Exerc. XIX. §. 14.

i) Lib. III. a. 53.

k) vid. ZOBEL, P. IV. diff. 1. et 2. et WEHNER, *Observat. pract. voce Busse.*

RVDINGERVS ¹⁾) Wette, inquit Saxones vtuntur, et Latinis dicitur *multa*, quae est poena pecuniaria, quae propter delictum commissum a Iudice imponitur, et differt a Busse. Ostendit hoc etiam paroemia: Mit dem Tode wettet man den Richter, und büßet den Kläger. ^{m)}) Pertinent huc etiam veterum scabinorum Responso, ⁿ⁾) ex quibus quae huc usque adducta sunt, omnia clare adparent. Hinc COLERVS ^{o)}) paucis rem explicat, dum scribit; *Poena Werigeldi applicatur parti aëtrici, haec autem poena conuenta ipsi fisco vel Iudici.* ^{oo)})

§. XVII.

DIFFITENDVM interim non est quod vocabula: Busse und Wette saepe vt synonyma ab ICTis vsurpentur. Vnde WEHNERVS ^{p)}) Wette inquit, idem est, quod Buß; et

Busse. Conf. DIPLOMATARIUM EPPENSTEINENSE, quod exhibet GEORG. CHRISTIAN. IOANNIS, in *spicilegio primo*, Tabularum Literarumque veterum, vsque huc nondum editarum, p. m. 292. ibi: *exceptis maioribus emendis, sc. homicidiis perpetratis etc.* Francofurti ad Moen. 1724.

1) Obseru. camer. cent. V. obseru. LIX. verbo: Wette. p. 417.

m) I. P. Lib. I. art. 53. Lib. III. art. 32. 53.

n) Post Land-Recht, sub rubrica: von Wetten und Bußen. Conf. BEVST in leg. admonendi, in fine, ff. de iureiur.

o) Dec. XXIX. n. II. ID. dec. CLXI. n. 71, et Dec. XXII. n. 3. nec non Dec. CXLV. n. 15.

oo) Notandum insuper, vocem WETTE, non modo poenam pecuniariam, sed etiam capitalem significare. Ostendunt id versiculi veteres

apud MEIBOM. de Irminsula Saxonica, cap. IV. p. 10. de Principe diis post infaustum praelium immolando:

Sol ich nun in Gottes Fronen
Hende
In meinen allerbesten Tagen
Geben werden und sterben so
elende
Das muß ich wohl höchlich klagen.

Wann mir das Glück füget hette
Des streites einen guten Ende,
Dürfft ich nicht leisten diese Wette,
Neßen mit Blut die hire Wende.

Conf. HEINECCIUS in Elem. I. G. P. II. tit. XVIII. §. 25. p. m. 21. IDEM, P. I. tit. XVII. §. 407. p. 338. in Schol.

p) Obseruat. Pract. voce: Wette. conf. ITTIG dissert. de iudicum circa torturam excedentium emenda, Lips. 1683.

et porro wetten idem est, quod büßen, puniri, multari. Et RVDINGERVS, ^q ubi primum inter Wette et Busse distinguit, inuicemque a se differre ait, statim addit: *Verum hodie promiscuus fere est usus vocum Busse und Wette.* An vero inter Werigeldum et emendam Busse, adhuc sit distinguendum audiamus SCHILTERVM. ^r Plane, scribit, *illud est obseruandum, Wergeldum non tantum quantitatis ratione esse mutatum, sed coaluisse quoque cum emenda.* Hoc vero non indistincte et semper procedere, idem agnoscit ibidem, quando asserit, *in actione de pauperie quoque agi quidem ad Werigeldum, quod tamen hoc casu perperam vocatur emenda, siue Busse.* Idem etiam alii obseruant ^s ut propterea suo modo inter Werigeldum ac Emendam differentia plane sublata non sit.

An inter Werigeldum et emendam distinguendum.

§. XVIII.

PERGENDVM vero nunc est ad Werigeldi diuisionem. Dispersitur autem potissimum I) in illud quod soluitur vel *ob hominem*, vel *ob animal occisum*. Iure Saxónico communi, ^a *animali voluptuario occiso*, vel animal aequum bonum vel Werigeldum praestandum est, ibi: *Singen- de Bögel und krummende Bögel, Wind- und Heß-Hunde und Pracken mag man wohl gelden, mit ihres gleichen, die also gut sind &c.* Si vero animal occisum non sit voluptuarium, tunc simpliciter I. P. ^b Werigeldum soluendum est. Perlegenti autem articulum, modo cit. constabit facile, pretia interemtorum corporum, pro modo temporis, vilissima esse constituta, ^{bb} hinc auctis rerum pretiis, hodie iudex ad quan-

Diuisio Werigeldi.
1.

Quid ob animal voluptuarium occisum, praestandum.

Quid si animal non sit voluptuarium.

Hodie iudex ad veterum

q) *Observ. iur. Cam. voc. Wette.*
r) *Exercit. XIX. §. 33.*
s) THOM. *de Nox. animal. c. 10. n. 47. conf. LEYSERI Ius Georgic. Lib. II. c. XI. n. 10. p. m. 292. edit. nou.*

a) Lib. I art. 43.
b) lib. III. a. 51.
bb) *vid. Leg. Ripuarior. ubi Tit. XXVI. §. XI. bos duobus, vacca vno, equus sex, equa tribus, et arma nonnullis solidis aestimantur. Conf. IOACH.*

quantitatem
non adstringitur.

quantitatem ibi determinatam non adstringitur, unde *occisi equi* pretium verum restituendum esse pronunciauit *Fac. Iur. Lips. Mens. Iul. 1700.* ^c

§. XIX.

Diuisio Werigeldi.

II.
Integrum Werigeldum quid contineat?

HOMINE occiso, iure Saxonico, ^d diuiditur II) in *integrum* et *dimidium*: Integrum *Werigeldum* continet XXIV. *sexagenas antiquas*, computando XX. grossos argenteos, pro vna sexagena; Ex eo enim id patet, quod summa *vnus Werigeldi integri* adscendit vsque ad XIIIX. libras. Vna autem *libra* secundum monetam, qua nos utimur, facit XXVI. argenteos et VIII denarios nouos. Facta itaque computatione, *tres librae* continent LXXX. grossos, vel IV. *sexagenas antiquas*; Ex quo adparet, octodecim libras efficere 480. grossos, vel 24. *sexagenas antiquas*. Hae autem constituunt XX. thaleros, *vel* XXII. florenos et XIIIX. grossos, monetae vsualis. ^e

§. XX.

Ob hominem occisum integrum Werigeldum est soluendum.

Personarum ratio non habetur.

Ratio.

Per solutionem Werigeldi satisficit saltem agnatis.

HOMICIDIO itaque perpetrato, occidens haeredibus occisi *Werigeldum* integrum, i. e. XX. thaleros, seu XXIV. *sexagenas antiquas* soluere obstringitur, non considerato statu nec conditione occisi, per expressa verba *Iuris Prouincialis* ^f ibi: Fürsten, Freyherrn und Schöppenbar freye, die sind gleich an Busse und Wehrgeld zu nehmen &c. *et porro*: ihr Wehrgeld ist auch achtzehn Pfund. In poenis enim vniformibus et taxatis a lege vel *statuto* non est habenda distinctio. Hoc vero *Werigeldum*, non est tota poena,

ACH. POTGIESSER, *de Statu feruorum veteri perinde atque nouo*. Lib. II. cap. IV. §. 32. edit. nou. p. 449.

c) MENCKEN, *in Theor. et Prax. Pand. tit. ad Leg. Aquil. §. 5. in f.* p. m. 307.

d) I. P. Lib. III. art. 45.

e) CARPZ. *qu. 34. n. 25.* WEHNER *Obseru. pract. verb. Wehrgeld.* COLER. P. I. dec. 161. in f. REYHER *Thes. iuris, voce Wehrgeld.*

f) Lib. III. a. 45. ab init.

na, qua occidens adficitur, sed huius solutione fatisfit sal-
tim laesis agnatis, ^g Iudex igitur nihilominus, pro qualita- *Non vero pu-*
te circumstantiarum et culpa, reum carcere insuper, *vel re-* *blico.*
legatione etiam perpetua, aut multa aliqua punire potest; ^h
Hinc pro modo excessus summa multa, das höchste Ge- *Quid sit das*
wette, iudici aliquando soluenda; Quae est poena quatuor *höchste Ge-*
sexagenarum antiquarum. Vti pronunciatum penes CARP- *wette, s. sum-*
ZOVIVM. ⁱ Et licet Princeps huiusmodi poenas mitiget, *ma multa.*
vel penitus quoque remittat, *saluo* tamen id *Werigeldo* oc- *Si Princeps*
cisi coniunctis in compensationem iniuriae, familiae ipso- *poenam miti-*
rum, per internecionem illam illatae, fieri debet, cum ne- *get vel remit-*
mini ius suum *Princeps* auferre possit, vtut quoad interes- *tat, intelli-*
se publicum de vindicta publica dispensare queat. ^k Si ve- *gitur saluo We-*
ro inopia occisoris solutionem *Werigeldi* in quod prae- *rigeldo.*
standum condemnatus est, excludat, carcere *vel* relegatio- *Inops, qui We-*
ne per biennium aut triennium, loco illius puniri solet. ^l *rigeldum sol-*
uere nequit,
arbitrarie
puniendus.

§. XXI.

VTRVM eo etiam casu, quando a pluribus vnus, *pu-* *Si a pluribus*
ta in rixa, tumultu etc. occisus est, ita vt de auctore certo *homicidium*
non constet, sufficiat, si ab omnibus *unum* tantum *integrum* *factum est,*
Werigeldum solvatur; An vero singuli occisores ad *Weri-* *an a singulis*
geldi solutionem obligentur? non adeo expeditum est. Ra- *Werigeldum*
tiones pro sententia: *vnus Werigeldi solutione omnes, qui* *soluendum.*
percusserunt, liberari, simulque praeiudicium *ICTorum Wit-* *Pro adfirma-*
tebergensium adducit MOLLERVS ^m et CARPZOVIVS. ⁿ *tiua a Mollero*
Vterque tamen contrariam amplectitur opinionem, quae et *et Carpzouio*
nobis, ob rationes ab utroque adductas, verior videtur. In *adducuntur*
quem *rationes.* *Vterque nega-*
tiuam ample-
ctitur.

g) v. supra §. XIV.

h) CARPZ. P. IV. C. II. d. I. inf. et Def. 2.

i) cit. def. 2.

k) vid. l. 2. §. 10. et §. 16. ff. ne

quid in loco publ. et praeiud. apud

CARPZ. C. P. IV. C. II. d. ult.

l) ID. c. l. def. 7.

m) ad P. IV. C. 7. n. 7.

n) Quaest. XXXIV. n. 32.

quem modum a Collegiis Ictorum etiam pronunciari testantur.

§. XXII.

Integrum Werigeldum a femina etiam soluendum est, quae infantem masculum occidit.

Praejudicium.

Femina occisa, dimidium Werigeldum soluitur.

QVAE in praecedentibus duobus §§. de integri Werigeldi solutione diximus, eo saltem obtinent casu, si masculus, etiam *infans*, licet a femina interemtus sit. Hinc in casu infantis masculi a femina occisi *Scabini Lipsienses* apud CARPZOVIVM^o pronunciarunt: Sie ist aber des entleibten nechsten Freunden ein ganz Wehrgeld zu entrichten schuldig. Omnis quippe reus homicidii culposi ad soluendum Werigeldum tenetur.^p Ob feminam autem occisam, reus *dimidium Werigeldum*, i. e. X. thaleros seu duodecim sexagenas antiquas soluit, per textum expressum *Iuris Prouincialis*,^q ibi: Jegliches Weib hat ihres Mannes halbe Buß und Wehrgeld. Et sic pronunciatum refert CARPZOVIVS;^r Er ist aber der entleibten Frauen nechsten Freunden ein halb Wehrgeld zu entrichten schuldig.^s Qui modus pronunciandi occiso infante sexus feminini etiam obtinet; Masculo enim infante interfecto, per modo dicta integrum soluendum est, iuxta *Ius Prouinciale*^t ibi: Schläget aber ein Mann ein Kind zu tod, er soll sein voll Wehrgeld gelten.^v

§. XXIII.

Cur, femina occisa, dimidium Werigeldum soluendum, legi-

CUR vero femina interfecta, dimidium saltem Werigeldum soluendum sit? iure Saxonico quidem cautum est nullibi. CARPZOVIVS hoc utitur argumento: *Quia Werigeldus ceu poena, ratione iniuriae occisi haeredibus illatae solui*

o) c. quæst. n. 39.

p) DE BERGER in *Oecon. iur. edit. nou.* p. m. 464. nota 2.

q) Lib. III. a. 45.

r) c. 1. n. 28. et P. IV. *Const.* XI. d. 5.

s) DE BERGER c. 1. nota 1.

t) lib. II. a. 65.

v) CARPZ. c. 1. n. 3.

solui debet, maiorem vero iniuriam inferri ipsis per inter- *bus cautum*
necionem Agnati, ut per quem familia conseruatur ac pro- *non est.*
pagatur, quam per interfectionem Agnatae vel Cognatae, *Adducitur*
nemo ambigit. ^x CARPZOVIVM sequitur RVDOLPH *Carpzovii ra-*
 WILH. KRAVSS^y BARTHIVS.^z Glossator *Iuris Feuda-* *Carpzovium*
lis^a ibi: Auch sollet ihr wissen, daß eines ieglichen Man- *sequuntur.*
 nes Weib hat nur halbe Busse, und halb Wehrgeld ihres *Kraufs. Barth.*
 Mannes, darum, daß des Mannes Ehre zieret sein Weib *Glossator.*
 und adelt sie, und sie wird sein Genosß, wenn sie in sein Bet-
 te tritt, und wäre gleich das Weib baß gebohren, denn der
 Mann, dennoch wäre sie in seinem Recht, dieweil sie lebet.
 Daß sie halbe Busse und halb Wehrgeld hat, das ist dar-
 um, daß der Mann beydes von ihrentwegen klagen mag,
 denn der Mann soll beschirmen das Weib, und nicht das
 Weib den Mann. Pro qua sententia tuenda varii iuris
 iuris ciuilibus textus ibidem adducuntur, ad quos aliosque
 communiter prouocant.^b *Textus pro*
hac sententia
ex iure ciuili.

§. XXIV.

ALIIS rationes adductae minus sufficientes videntur, *Aliis rationes*
 1) quia ius naturale inter masculum et feminam non distin- *adductae mi-*
 guit, sed omnes aequaliter produxit.^c Et hoc ius nec *nus sufficien-*
 praecipit, nec vetat, sequiorem sexum officiis publicis fun- *tes videntur.*
 gi. Quod intellectu est facillimum. Cum quo 2) conue- *Horum ratio*
 nit *ius diuinum positium uniuersale*; Hoc enim quoad *1)*
munera secularia mere permissium deprehenditur. DEBO- *2)*
 RAM *Hebraeorum* iudicem fuisse testantur sacrae literae.^d
 Eaedem, mulieris, quae cum IOABO, nomine ciuitatis ob-
 fessae

x) c. l. n. 30.

y) Dissert. de Werigeldo, th. 2. lit. g.

z) Hodog. for. cap. VI. §. 43. lit. b.

p. m. edit. nou. 1126.

a) Cap. LXIX. n. 27.

b) v. g. ad §. ult. ibique Dd. Inst.

de patr. potest. l. 195. §. ult. de V.S.

c) vid. l. 32. ff. de R. I. l. 27. §. 2
in f. d. pact.

d) Iud. IV.

seffae ab illo, transegit, mentionem faciunt. ^e Vltorius MIRIAM accensetur ducibus populi *Israelitici* ex *Aegypto*. ^f Ex quibus singulis adparet, feminas ad munera publica subeunda esse satis idoneas, maximamque Reipublicae adferre vtilitatem, vt ea propter has inter et masculos differentia statuenda non videatur. Infinita exempla ex Historia profana de feminis, quae amplissima territoria prudenter administrarunt adducere superfedeo, ne nimis a via proposita recedam; Vbi enim est, vel forsan olim fuit consuetudo, quae feminas munerum publicorum capaces esse fuit finitque, illa certe pro irrationabili aut iuri dino contraria putari minime debet. ^g Sic apud *Celtas* feminas belli pacisque negotiis interfuisse scribit PLVTARCHVS. ^h Et in *Frisia* illas vna cum masculis comitia Populi frequentare notat HERTIVS. ⁱ

§. XXV.

Cardinalis Richelii astutia.

PLACET hoc loco exemplum haud iniucundum inferere, propositae a Cardinali RICHELIO (*etsi per iocum*) supremae comoedorum praefecturae, CAVESII, quem in ministerio habebat, vxori demandandae in praemium singularis astutiae, qua *Cardinalis* animum marito reconciliauerat. Ita vero RICHELIVM feminae luctum, quasi mortuo prae dolore ob iratum sibi Cardinalem marito, callide fingenti locutum fuisse refert d'ARTAGNAN ^k *Qu'il vouloit, pour luy faire plaisir, demander au Roy, qu'il luy plût créer en sa faveur une charge de Surintendant de la comedie tout de me- me qu'il y en avoit une de surintendant des batimens, afin de*

e) II. SAMVEL. XX. 16. seq.

f) MICH. VI. 4.

g) c. 4. X. de arbitr.

h) De virtutibus mulierum. Conf.

REINHARD ad Lips. Polit. Lib. II. tit. 3. §. vlt.

i) Element. Prudent. civil. P. I. Sect. V. §. II.

k) Memoires. Vol. I. p. 54.

de l'en gratifier; que, quoyque ce ne fut pas la coutume de donner le moindre emploi à une femme, il ne laisseroit pas de tacher de lui faire tomber celui la, qu'il remontreroit sa capacité au Roy, et que, comme il ne demandoit qu'à estre bien servi, il ne doutoit pas, qu' il ne la luy donnât prefe-
rablement à tout autre, puisqu' elle estoit plus capable que
personne de l' exercer.

§. XXVI.

ADDVCUNT 3) quod masculi soli non sufficiant ad 3) Ratio.
familiarum conseruationem et propagationem; Ad hunc
enim finem obtinendum requiri etiam feminam, id quod
fatis *matrimoniis ad Morganaticam*, illustratur, quae pri-
mario ad conseruationem familiarum illustrium sunt intro-
ducta. Pertinet huc 4) Imperatoris IVSTINIANI effa- 4)
tum: ¹ *utraque, inquit, persona in hominum procreatione*
simili naturae officio fungitur. Accedit 5) quod sexus 5)
masculus sub se contineat femininum, ^m quod praepri-
mis in fauorabilibus, quale est *intuitu heredum occisi* We-
regeldi petitio, procedit. Nec obstat 6) Masculis praero- 6)
gatiuam prae feminis deberi; Hoc enim regulariter saltem
est verum. In multis enim iuris articulis potior est femi-
narum conditio. ⁿ

§. XXVII.

HISCE similibusque rationibus ponderatis, haud raro
in mentem venit, in decisione quaestionis: *Cur femina oc-
cisa dimidium saltem VVerigeldum praestandum veniat?*
vix meliorem aptioremque inueniri illa, quam reddit IV-

C 3

LIA-

1) §. 5. *Instit. de exhered. liber.*m) l. 62. *de leg. III. l. 1. de V. S.*n) v. MEIER *de praerogatiua qua
in iure gaudent feminae prae mari-**bus*, Erfurt. 1715. *Illustr. GLAFEY
de iure praecedentiae feminarum*,
Hal. 1718. RHETIVS, *de iure vir-
ginum, in specie cap. 3.*

LIANVS; ° In rebus enim quae sunt iuris constituti, vel de iustitia positiua, aut quae pendent ex mera voluntate, non potest semper alia dari ratio, nisi *quod sic maioribus vel Legislatori visum fuerit*, et quod Legislatoris voluntas in illis pro ratione habeatur, teste MANZIO. P

§. XXVIII

Iocosae rationes, cur dimidium Werigeldum soluatur, occisa femina.

1)

2)

3)

4)

CVM aliquando hac de re inter amicos lis orta esset, quidam pro causae decisione, sequentes *iocosas mere* rationes adducebat: Res, *adserebat*, caret omni dubio, id quod 1) patet ex Gallorum prouerbio: *Vn homme de paille vaut toujours une femme d'or*; vel, vti Itali efferunt: *Val più una beretta che cento scuffie*; et 2) omnium optime huc quadrat illud Accursianum dictum: *Feminam inter malas herbas numerari*; Id quod 3) exemplo improbissimae Carfaniae VLPIANVS illustrat. 4) Quia de iure canonico vxores ad res communes referuntur, sic enim in *can Dilectissimis etc.* legimus: *communia debere esse amicorum omnia. In omnibus autem sunt sine dubio et coniuges.* Quid igitur

o) in l. 20. de LL. Ad cuius explicationem vide HENELII *Otium Vratistlauiense*, cap. XXXX. it. ANTON. FABER *ad eand.*

p) in *commentario ad Institutiones*, quae st. praelim.

q) in l. 1. §. 5. de postul. ALCIATVS *Parerg.* lib. II. c. 37. hanc vocat AFRANIAM; Cui ad stipulatur BYNCKERSH. in *obseruat.* lib. IV. c. 13. In vulgaribus editionibus dicitur CALFVRNIA id. c. 1. Quo loco non possumus non quin *Illustr.* DE LEYSER *Spec.* LI. med. VII. et VIII. adducamus, qui p. 562. Sed quicquid sit, *scribit*, neque *Carfania* illa aduocationem aliis praestitit, neque alia femina Romana id

vnquam fecit, sed errat VLPIANVS, dum causam edicti in *Carfania* reiicit etc. Conf. GEORGE ADOLPH CAROC. in *Diatrib. Academica pro Vlpiano: De feminis munerum publicorum incapacibus*, Gryphsw. 1707.

r) c. 2. XII. qu. I.

s) *De vxoribus communibus* vid. omn. ANTON. GVIB. COSTANVS, in tr. *de dote*, ab init. p. m. 669. Apud veteres autem Christianos hanc vxorum communionem vehementer damnari solitam, TERTULLIANVS in *Apologetico* euidenter testatur his verbis: *omnia indiscreta sunt apud nos, praeter vxores.*

tur mirum, si circa rem, quae omnibus communis censetur, vilis etiam aestimatio, si nobis erepta sit, statuatur? Quid? quod 5) ius nostrum ciuile^t simpliciter inter *mulierem interque hominem* distinguat, sicque mulierem plane pro homine non agnoscat?^v Cum vero haec omnia *ὡς ἐν παρόδῳ* adducta sint, in eorum refutatione etiam non occupabor. Hoc interim recordor, me aliquando obseruasse, quod *intuitu vulgaris feminae seu meretricis culpa occisae* V. saltim thaleri, loco Werigeldi adiudicati sint.

§. XXIX.

DIVIDUNT III.) nonnulli Werigeldum in *personale et reale*. Illud vocant quod ob hominem occisum soluendum est, de quo haecenus actum; Hoc, quod intuitu rei nobis euictae, ab eo, a quo rem accepimus, praestari debet. De qua posteriori specie sermo nobis hic plane non est, sed haec *ex Pandectis* addiscenda.^x

Werigeldi
diuisio
III.

CAP. III.

DE

VARIA APVD VARIAS GENTES
WERIGELDI QVANTITATE.

§. XXX.

HOMICIDIVM, de quo in specie *cap. seq.* agendum erit, certe et atrox et horribile crimen reputatur; Nulla enim vis maior detestabiliorque reperitur, quam ea quae sanguinem effundit humanum, caedibusque ac luctu grassatur,

Homicidium
est grauis-
simum deli-
ctum.

Poena est ca-
pitalis.

t) in l. 38. §. 5. de poen.
v) ad huius legis explicationem,
V. TREVTL. Resp. 110. n. 11. p.
m. 465. BEYER ad π. tit. de extra-
ord. crimin. pos. 13. BECHMANN,

in tr. de privilegiis mulierum. th. I. et
GEDICCVS, in defensione sexus mu-
liebris, Lips. 1707.

x) Tit. de euictionibus et duppae
stipulatione,

Iure diuino.

Iure Gentium.
Iure ciuili.Princeps hic
dispensare
nequit.Poena huius
apud Athe-
nienses.

tur, Rempubicam ciuibus orbat, terramque ipsam sanguine polluit. ^a Hinc lex diuina non solum hoc detestabile delictum vltimo prosequitur supplicio, dum sanguinem eius fundi iubet, qui sanguinem fuderit ^b terra enim sanguine polluta, mundari, nisi homicidae effuso sanguine, non potest. ^c Sed et omnium fere Gentium Legibus, adeoque de iure ciuili Romano gladius vltor sicariis imminet. ^d Et si vsquam RHADAMANTI lex, ab ARISTOTELE ^e laudata, iusta, hic certe iustissima est, vt quod quis fecerit, id patiatur et exspectet, ^f Neque in hoc dolofo homicidio, de quo iam loquimur, dispensatio *Principis* locum sibi vindicat, quoniam lex quae homicidis poenam statuit et definit, Diuina moralis est; Quae autem diuina lex, aut recta ratio Gentiumque consensus, capitis supplicio puniri iubent, eorum indulgentia a *Principe* tribui nullo modo potest. ^g Sane apud *Athenienses* adeo exosum fuit homicidium, vt iuxta legem DRACONIS non modo homicidas, sed et animalia bruta, caede humana polluta, morti darent, imo et inanimata omnia, si caedis causam praestitissent, punirent. ^h Quod ipsum et aliis populis in vsu fuit. ⁱ Quid? quod lex diuina etiam in quadrupede caedem hominis morte punit: Et propter

a) GOMEZ. var. resol. tom. III. c. 3. pr.

b) Gen. IX. 6.

c) Num. XXXI. 33. Hanc legem tanquam vniuersalem positiuam multi indispensabilem dicunt. v. TITIVS in iure priuato Lib. III. c. I. §. 15. Illustr. RECHENBERG disp. de iure aggratiandi circa homicid. neg. Lips. 1702. SCHULTZ. de praescript. homicidii, §. 8. 9. ibique cit.

d) l. 3. §. 5. de Sicar. et §. 5. l. de publ. iud.

e) lib. V. Ethic. 8.

f) v. L. 3. C. de Episcop. audient.

g) ANTH. MATTH. de crim. ad π. Lib. IILX. tit. 19. c. 5. n. 2. REINKING. in der Bibl. Policy, Lib. II. ax. 35. v. tamen THOMASIVS, de iure aggratiandi Principis Euangelici in causis homicidii, Halae 1707.

h) DECIAN. tr. crim. lib. IX. cap. 17. n. 12.

i) DEC. GRATIAN. qu. 238. HEIGIVS Lib. II. qu. 37. n. 42. seq. p. m. 321.

propter bestialem concubitum ipsam etiam bestiam interfici voluit.^k

§. XXXI.

LONGE vero aliter veteres Germani circa homicidium procedebant. Isti enim in paucis tantum casibus, v. g. Si feruus dominum occiderat vel alium hominem veneno extinxerat homicidia capitaliter puniebant; Reliqua vero dolosa pariter ac culpofa, inter quae non distinguebant, *pecuniaria poena*, h. e. *Werigeldo*, componebant,^l aut alia multa.^m Ad id tamen sedulo respiciebant, vtrum cordate et tantum per vim manus confertae, an per insidias et dolose? vti docet *Ius Weichbildicum*.ⁿ Vbi enim olim ius manuarium seu duelli^o priuatique belli atque diffitendi licentia vigeat, facile coniicere licet, quare homicidiis plerumque extra insidias, *aperto Marte* commissis, adeo indultum fuerit, et cur priuatae tantum satisfactionis, respectu agnatorum occisi ratio haberetur? Priuati igitur omnes tunc temporis libero arbitrio pugnabant, permissis et adprobatis duellis libere occidebant, hinc etiam prouti ipsis placebat occisi mortem vindicabant agnati. Communiter vero, *poenam pecuniariam* ipsis sufficere visum fuit. Hinc ortum suum trahit

Veteres Germani in homicidio poenam capitale non irrogabant, et si esset dolosum. Sed Werigeldo hoc componebant.

Adducitur ratio.

k) Exod. XXI. 28. seq. Leuit. XX. 15. Can. 4. XV. qu. 1.

l) TAC. de M. G. c. 21. ibique VETTER in notis n. 3. seq. p. m. 114. conf. HEINECCIUS in El. I. G. L. II. tit. XVII. §. CCXLVII. seq. p. m. 218. seq.

m) LL. Longob. lib. I. tit. 19. Lex Alem. c. 29. 49. 68. Lex Sal. tit. XLIII.

n) Art. LXXXIII.

o) De hoc videri potest EPRHAIMI GERHARDI tractatio iuridica: De iudicio duellico, vom Kampff und Kolben-Gerichte, Francof. et Lips. 1731. qui c. III. §. 14. hoc ad finem vsque seculi XV. durasse, adducit. Conf. HEINECCIUS, c. 1. L. III. tit. VI. §. CCXLIII. seq. p. 591. seq.

Origo Werigeldi.

trahit *VVerigeldum*.^{oo} Id quod tam in casuali quam culposo veteres exigebant, teste BOEHMERO.^p Quae species tamen melius in *Legibus Iuticis* a se inuicem distinctae referuntur.^q Pars vero *VVerigeldi* aliquando impendebatur: zu des erschlagenen Hülffe und Seelen-Trost.^r Si scil. iudex, nullo agnato existente, exegisset *VVerigeldum*, quo casu ultra VI. florenos retinere non poterat, sed reliquum, dicto modo, impendere debebat; hinc vox *Sühne-Geld*, de quo supra (§. 8.) egimus. Caeterum *VVerigeldi* quantitas apud varios varia fuit, vti ex iis quae sequuntur constabit.

Quantitas Werigeldi apud varios varia fuit.

§. XXXII.

Ante exacti-
nem Werigeldi
constare debe-
bat de morte.
Vbi aliquan-
do iusiuran-
dum exige-
bant.

EXACTIO autem *VVerigeldi* necem praerequirat; Hinc si certe de internecone non constaret, veteres iuramentum exigebant. Modum iurandi exhibet MABIL-
LON.^s sermone latine minus exculto, quo tunc temporis utebantur. *Notitia sacramenti. Qualiter, scribit, vel quibus praesentibus aderant, in ipso die Kalendas Martias, ingressus est homo, nomen illi, in ecclesia seniore sancti loci Antecanis ciuitate, secundum quod iudicos suos loquitur apud homines XII. mano sua XIII. iuratos dixit: Per hunc loco sancto et diuina omnia Sanctorum patrocinia, qui hic requiescunt, unde mihi aliquid hominis illi et Germanos suos illi reputauerunt, quod parente eorum illo quondam interficisse*

Formula vetus
eiusmodi iura-
menti ex Ma-
billon.

oo) conf. WEIDLERI *Institutiones Iuris Natur. et Gent.* cap. VII. §. XLV. p. 123.

p) in *Elementis Iurisprud. criminalis*, Sect. II. §. CCVII. vbi textus I. P. pro hac sententia adducit.

q) IDEM, c. §. in f.

r) vid. LYNIG. *Reichs Archiv*

Continuat. II. Spicilegii Eccles. pag. 307.

s) Ex formulis *Antegauensibus*, in *Analectis veteribus*, tom. IV. p. 164. edit. Paris. d. a. 1685. 8uo. Quare vero Formulae *Antegauenses* adpellantur, explicat IDEM, c. l. p. 232. vbi hae formulae incipiunt,

visse aut interficere rogasse, ipsum non occisi, nec occidere rogavi, nec consciens, nec consentaneus ad morte sua nunquam fui, nec illud de hac causa non redebio, nisi isto e domo sacramento, quem iudicatum habui, legibus transiui. Id sunt quod de presente fuerunt, et hunc sacramentum audierunt, et hunc notitiam manus eorum subter adfirmarunt. Facta notitia. Conf. infra §. 36. ab initio.

§. XXXIII.

QVOD denique ipsam Werigeldi attinet quantitatem, egregie circa hanc occupatus fuit insignis iuris Germanici restaurator SCHILTERVS, ^t ex quo, atque legibus veterum Germanorum sequentia notamus: COMPOSITIO igitur Legis Salicae^v est haec: Si quis ingenuus hominem francum aut barbarum^x occiderit, (qui Leg. Sal. viuit) octo mille denariis qui faciunt, sol. CC. culpabilis iudicetur. Quod si quis hanc summam soluere non poterat disponit, Tit. LXI. de chrenecruda: Si quis hominem occiderit et in tota facultate sua non habuerit unde totam legem implere valeat, XII. iuratores donet ut nec super terram nec sub terra amplius de facultate non habeat, nisi quod donatum habet. Postea intrare debet in casam suam, et de quatuor angulis de terra illa in pugno suo colligere et stare in durpilo (al. (duropello, in vernaculo forsan, durfwello, thurschwell) hoc est in liminare et intus captare et cum sinistra manu de illa terra ultra suas scapulas iactare, super quem proximiorrem parentem habet. Quod si iam pater aut mater aut frater soluerint, nec tamen legis quantitas impleta, tunc

Quantitas
Werigeldi
Lege Salica.

Quid facien-
dum si sum-
mam Werigel-
di soluere ne-
queat.

D 2

super

t) Exerc. ad Pandect. XIX. §. 16. seq.

v) Tit. XLIV. Lib. I.

x) ita impressi et MSti codices
Legis caeteri habent. Barbarorum

nomine Germanos reliquos venisse
medio aevo iis, qui Prouinciali sua
Gallica lingua utebantur, notat EC-
CARDVS h. l. p. m. 82.

super sororem matris, aut super suos filios, debet illam terram iactare. i. e. super tres de generatione matris, qui proximiores sunt. Et postea in Camisia distinctus et discalcatus cum palo in manu supra seipem fallere debet, ut pro medietate, quantum de compositione Diger est (BIGONIVS legit: indigens est) aut quantum lex dicat, illi tres solvant. Idem illi alii, qui de paterna generatione veniunt facere debent. Si vero aliquis ex illis pauperior fuerit, et non habet, unde ad integrum debitum soluat, quicumque de illis amplius habet iterum super illum Chrenechruda ille, qui pauperior est, iactet et ille totam legem componat. Quod si nec ipse habuerit, ut totam legem persoluat, tunc illum, qui homicidium fecit, ille qui eum in fide sua habet, per quatuor malos praesentem faciat. Et si eum nullus suorum per compositionem voluerit redimere de vita componat.^y

§. XXXIV.

LEX Frisionum^z sic disponit: Compositio hominis nobilis, librae XI. per veteres denarios. Item §. II. Compositio liberi, librae V. et dimidia, per veteres denarios. §. III. Compositio liti librae II. et unciae IX. ex qua duae partes ad dominum, tertia ad propinquos eius §. IV. Compositio servi

*Quantitas
iuxta L.
Frisionum.*

y) Chrenechrudae hic fit mentio; ECCARDVS habet: De Chren ceude; vide quae b. l. notauit. p. m. 103. Accipiunt vero hanc vocem pro solenni bonis cedentis exclamatione. SCHILTERVS Exerc. CXIX. §. 115. 116. obseruat hanc Chrenecrudam postea a Regibus Francorum Christianis, scil. CHILDEBERTO, anno DXCV. fuisse sublatam. Quidam etiam hanc vocem pro adprobatione et expiatione purificationis accipiunt. SCHILTER, c. I. conf. POLAC,

systemate iurisprudentiae civilis Germanicae antiquae etc. Lib. III. cap. VIII. in not. ad §. 8. sub Lit. a. b. p. m. 176. Vocatur hic sollemnis ritus iurandi, si occidens soluendo non sit, nec ecclesia aliqua, vel cognati sese interponerent, EIVRATIO BONAE COPIAE, de qua vid. disp. 10. IOACH. vom Kampe. Altorf. 1683.

z) Tit. XV. de compositionibus, Wergeldo. Vbi vide quae notauit illustr. GAERTNER p. m. 75. seq.

serui libra I. unciae IV. et dimidia. In hoc igitur capite de compositione, quae heredibus occisi soluitur, tractat Lex; Capite sequenti autem agitur DE FREDO his verbis; De homicidio ad partem dominicam pro FREDa XXX. solid. componuntur, qui solid. tribus denariis constat.^a

§. XXXV.

IVXTA ALEMANNORVM leges.^b *Si quis liber liberum occiderit, componat eum bis LXXX. Solid. filiis suis;* *Iuxta L. Alamannorum.* Quodsi vero filios non reliquit nec haeredes habuit CC. Solid. Feminas autem eorum in duplum componat. Medius vero Alamannus si occisus fuerit, Solid. CC. eum parentibus, qui eum occiderit. Legibus WISIGOTHORVM^c prout *Wisigothorum.* in primis ex lege prima patet, ad legem diuinam, et ibi sanctam sanguinis effusionem prouocatur, ideoque poena capitalis in homicidas statuitur. In CAPITVL.^d poenam exilii adhuc obtinuiffe, praeter consuetam compositionem, comperimus Verba sunt talia: *Qui autem ex leui caussa, aut sine caussa, hominem interfecerint, VVirgildus eius his, ad quos ille pertinet, componatur. Ipse vero propter talem praesumptionem^e in exilium mittatur, ad quantum tempus nobis*

D 3

a) Fredum seu Freda in hoc capite XVI. vocatur compositio, quae Domino, i. e. Imperatori, Regi, vel Comiti propter pacem violatam, dari solita. IDEM ad cit. cap. Fredum enim est a Germanico Friede. Ob delictum enim atrocius admissum, delinquentes, veluti sacri homines, nusquam securi erant, vel, uti medio aevo loquebantur, nusquam pace fruebantur, (sic waren aus dem Frieden in den Unfrieden versetzt.) Ut ergo hanc defensionem publicam recuperaret reus, praestanda erat

fisco poena, quae FREDVM, quasi redemptio pacis dicebatur. vid. HEINECC. Elem. I. G. Lib. II. tit. XVIII. §. XVI. p. m. 14.

b) Tit. LXIIX. De libero qui liberum occid. Apud BALVZ. Tom. I. p. m. 76.

c) Lib. VI. tit. 5.

d) Lib. VI. tit. 5. et 39. Lib. VII. tit. 183.

e) Praesumptio haud raro in legibus antiquis pro actione iniusta et usurpatione adhiberi solet, v. LEG. BAIVAR. tit. I. l. 5. ibi: si quis seruum

*Iure Gotho-
rum.*

nobis placuerit. Iure GOTHORVM^f quod adducit SCHILTER^g sic disponitur: Si quis interfecerit aliquem dabit viginti nouem vaccas, et vnā iuuenecam: et pacem faciat cum parentela defuncti, secundum assisam^h terrae.

§. XXXVI.

*Iuxta Leges
Ripuariorum.*

LEGES RIPVARIORVMⁱ de homicidio sic disponunt: Si quis ingenuus hominem ingenuum Ripuarium interfecerit. CC. solidis culpabilis iudicetur. Aut si negaverit cum XII. iuret. (v. §. 32.)

Longobardorum.

LONGOBARDI in homicidio CLX. Solid. constituerunt. teste SCHILTERO.^k

*Saxonum
veterum.*

SAXONES veteres, reliquas nationes Teutonicas superasse videntur. Ita enim sancitum: ^l qui nobilem occiderit IDCCCXL. Solid. componat. ^m Vltius leg. Saxonum ⁿ cauetur: Qui hominem propter faidam in propria domo occiderit capite puniatur.

§. XXXVII.

NIMIS longum foret, si alias adhuc aliarum Gentium circa homicidia poenas diuersas, praeprimis singularia ex earum constitutionibus adducere vellemus: Hoc saltem omittendum non videtur, id quod ex iam adductis satis adparet: Variasse poenas et diuersas, homicidii compositiones.

I. enim

num Ecclesiae sine culpa occiderit per praesumptionem etc. v. BALVZ. Tom. I. p. m. 98. Item Lex Alamann. cap. I. l. 29. ibi: Et si praesumpserit etc. BALVZ. c. l. p. m. 64.

f) Cap. VII.

g) Exerc. XLIX. §. 117.

h) De varia huius vocis significatione v. POLAC c. l. p. m. 176. hic potissimum videtur accipi pro comitiis publicis, quae alias veteribus malli publici seu conuentus dicuntur, qui instituebantur olim vel ante eccle-

fias, vel in coemiteriis, ad id, vt pro tribunali ius diceretur. ID.

i) Tit. VII. apud BALVZ. Tom. I. p. 30. Ripuarii vero erant Populus Teutonicus s. Francicus intra Mosam et Rhenum ad Ruram, vbi hodie est Ducatus Iuliacensis, docente SCHILT. Exerc. XIX. §. 17.

k) c. l. §. 18.

l) Tit. II. de occisionibus, cap. I.

m) De nobilium tribus gradibus. v. ID. §. 10.

n) Tit. III. §. 4.

I. enim pro *modo loci* alia obtinebat poena. Hinc *Leg. I.*
 RIPVARIORVM ^o dicitur: *Si quis hominem in domo propria cum hariraida* (i. e. supellectili militari) occiderit, *aut* ^{Variabant poenae apud Veteres intuitu loci.} *etor facti triplici Weregeldo mulctetur, et tres priores nonaginta solidis culpabilis iudicetur.* SIC, qui in aula seu curte Ducis occiderat, *lege Alemannorum* ^p triplex Weregeldum, et *Leg. FRISIONVM* ^q novies Wergildium soluere cogebatur. PORRO, qui in ecclesia aliquem occiderat *Leg. ALAMANNORVM* ^r ad ipsam quoque ecclesiam, quam homicidio suo polluerat, LX. sol. ad fiscum vero alios LX. pro *fredo*, parentibus autem legitimum Widrigildum soluebat. DENIQUE qui in conuiuio alterum occidit, si in illo conuiuio plus quam *septem* fuerint, non omnes, sed quibus fuerit imputatum, mortis compositionem, siue Wergeldum soluunt; Si quatuor aut quinque, omnes coniunctim ad compositionem tenentur, *Leg. Salica.* ^s

§. XXXVIII.

VARIABANT etiam II. poenae pro varietate personarum occisarum. Aliter enim 1) Clericorum 2) Ingenuorum 3) liberorum hominum, 4) Libertinorum 5) Seruorum, ^{II. Intuitu personarum occisarum.} 6) Puellarum et 7) Pastorum atque artificum homicidia componebantur. Tandem III. Respectus etiam habebatur ^{III. Intuitu personarum occidentium.} intuitu personarum occidentium; Aliter enim seruus, aliter Dominus, aliquando tamen vterque pari poena adfiebantur. Quae singula, cum hodie ab usu longissime sint remota, longa serie hic explicare non vacat, praeprimis cum *Dn. POLAC,* ^t (ad quem *Lectorem ablegatum cupimus,*) nobis hic otium fecerit.

§. XXXIX.

o) Tit. 64.

p) Tit. 29.

q) Tit. XVII. §. 2.

r) Tit. IV.

s) Tit. XLV. ex LINDENBROGII edit.

t) in *System. iurisprud. civil. German. antiquae etc.* Lib. III. c. II. §. 8. 9. et 10.

§. XXXIX.

Poenā pecuniaria diu inter veteres viguit.

Adducuntur Statuta oppidi Ilmen.

POENA haec pecuniaria diu admodum inter veteres viguit, prostant enim rerum argumenta, eam in *Thuringia* seculo XIV. adhuc obtinuisse, nec homicidium ibidem ultimo supplicio tunc temporis esse punitum. Testantur hac de re statuta oppidi *Ilmen* in *Thuringia* A. C. 1350. scripta: Wer den andern zu tode schlet, der sall geben zwei Pfund an dy statt, und sall ein Jahr rumen. Et mox: Wer auch diese vorgeschriebenen Geseze nichten hildet, unde dawider thut mit bedachten Muthē, der sal dy Busse zweifeldig trage, iegliche nach orem Geseze, ane umbe den Todtschlagt, sal man rumen eyn Jahr unde die Busse zweifeldig trage.

§. XXXX.

Quo tempore poenae privatae defierint, non adeo certum.

CVM circa poenas pecuniarias intuitu homicidii longius excurrere non placeat, quaeritur tandem: *Quo tempore privatae hae compositiones defierint?* Haesitant hic interpretes. ANTONIVS MATTHAEVS, ^v se nihil certe compertum habere fatetur. Allegat tamen HEDAM ^x qui DAVIDEM *Episcopum Traiectensem*, in illo tractu corruptelas et barbaricas consuetudines fustulisse commemorat. Sub his vero processum veterem homicidii intelligi, vero non dissimile esse. Quamvis autem nexus orationis ostendat, quod Episcopus DAVID suspectos ibi iudices speciatim reformauerit, non vero diserte compositiones de homicidiis abrogauerit; Cum tamen illo tempore, quo DAVID *praesulatus* praefuit, ius civile apertius in forum irrepsisset, coniecturam hanc veram putat KRESSIVS. ^y Hoc etiam scimus, per *Decretum* CHILDERICI, ^z capitalem poenam

v) *Traët. de crimin.* p. 513.

x) in *Historia Episc. Traiect.* p. 292.

y) *Comment.* ad C. C. art.

CXXXVII. §. 2. not. 2. p. m. 450. seq.

z) *Cap. V.*

poenam in homicidas esse statutam; scimus vero etiam durasse nihilominus priuatam compositionem per Werigeldum diu post, vsque dum per *Constitutionem Carolingicam* poena capitalis statuta. ^a Singulare autem quod hoc loco notari meretur, adhuc hodie in Regno Poloniae obtinet; Refert enim HERBVRTVS legem CASIMIRI M. *de homicidiis puniendis*, sub titulo *homicidii pag. 194.* hisce verbis: *Quamuis occidens hominem, secundum Dei et legum sanctiones esset capitali poena plectendus: nos tamen rigorem illum temperantes statuimus: quod occidens militem (i.e. Nobilem,) triginta Marcas parentibus, pueris vel amicis defuncti etc. soluere teneatur.* Quam varie autem contra hanc legem disputatum fuerit, dici vix potest. Nobis plura de hac adducere non vacat. Ablegamus autem L.B. ad DAVIDIS BRAVNII moderatam exculpationem, *legis: QVAMVIS etc. de poena homicidii non capitali, quae loco adpendicis adiecta est eius tractatui: De iurium regnandi fundamentalium in Regno Poloniae ratione et praxi moderna. Colon. 1722, pag. m. 31. seq.* Hac Polonica Lege, incidenter saltim adducta, reuertimur ad nostrum *VVerigeldum*. Hoc quidem (*seu pretium, quod pro redimenda necem armis vindicandi licentia, quondam agnatis solutum,*) hodie-num Saxones retinuerunt, sed non in casu homicidii, quod *capite luitur*, vti multis ostendit CARPZOVIVS.^b De quo et nos in subsequen- tibus plura dicemus.

§. XLI.

IN hoc capite saepe librae, solidi etc. fit mentio. Restat igitur priusquam hoc finiamus, vt breuissimis saltim dicamus,

a) SCHILTER *Exercit. XLIX.* vbi notat. SCHILTER. *conf. infra*
§. 114. 117. HEINECCIUS *Elem.* §. LXV.
I. G. Lib. II. tit. XXVI. §. CCLXII.
p. m. 232. et pag. 252. §. CCLXXX.

b) *Quaest. XXXIV.*
E

Quid per li-
bram intelli-
gendum.

Libra maxi-
ma.

Media.

Minima.

Quid solidus.

Est duplex.

Denarius.

Tremissis.

camus, quid *per libram, solidum, denarium et tremissem* in-
telligatur. *LIBRA* scil. erat numi pondus XII. vnciiis con-
stans. Tres autem *Librae* species inueniuntur: *Maxima*,
Media et *Minima*. *MAXIMA*, quae et *Salica* vocatur, XX.
solidos, solidus XL. denarios capiebat, adeo, vt in libra fue-
rint XII. *unciae*, sol. XX. et denarii DCCC. *MEDIA* seu
FRANCICA constabat vnciiis XII. tres *unciae* solidos V. et
hic solidus XII. denarios capiebat, ita vt *libram Franci-*
cam constituerent XX. solidi et CCXL. denarii. *MINIMA*
Frisica erat, atque *Fresonica* dicitur, quam solidos etiam
XX. coepisse, probabile est. *SOLIDVM* vero trium dena-
riorum fuisse, ostendunt ex Legibus *FRISIONVM* variū titu-
li. ^c Et sic IV. *librae Fresonicae* vnā *Francicam* consti-
tuebant. Ex quibus adparet, solidorum quoque pro tem-
porum et populorum diuersitate non vnum eundem-
que valorem fuisse. ^{cc} Caeterum obseruat DV FRESNE ^d
solidum *vel* aureum *vel* argenteum fuisse; *argenteus*
XII. *aureus* vero XL. denariis ante tempora *Pipini* Re-
gis constabat. Apud Saxones aureus iterum duplex fuit,
quorum vnus 2. *semisses*, alter 3. *semisses* habuit; Illo *homi-*
cidia, hoc *reliquae poenae* luebantur. ^e De qua materia in
specie etiam egit *Praeses*. ^f *DENARIVS* erat *numus ar-*
genteus, et secundum *WENDELINVM* ^g non confundendus
cum *Romanorum* denario quorum XL. aequabant *solidum*
Francicum, quum alias, vti iam dictum, hic XII. denarios
faltim valeret. *TREMISSIS* denique, vt etymologia vocis
probat,

c) vide in spec. tit. XVI. de fredo,
ibi Cap. I. dicitur: *De homicidio ad*
partem Dominicam pro *freda* XXX.
solid. componuntur, qui solidi tribus
denariis constant.

cc) Solidi Saxonum quales esse
debent, v. *Capitulare Saxonum* cap.

XI. apud BALVZ. Tom. I. p. 279.

d) in Glossar. voce: *Solidus*.

e) v. Leg. Saxon. tit. XIX.

f) in Programmate: *De soli-*
dorum valore, quod est *Class. tert.*
XXII.

g) in Glossa h. voce.

probat, regulariter fuit *pars tertia solidi*, quare ISIDORVS^h scribit; *Cuius (solidi) tertiam partem ideo dixere tremissem, eo quod solidum faciat ter missus.* Caeterum de re monetaria veterum valde obscura, scitu tamen utili non tantum, sed plane necessaria, cum fine huius cognitione, veterum leges, quibus singulis numariae poenae occurrunt, difficile erit intelligere, legi omnino meretur *ill.* GAERTNER,ⁱ ex quo, quod *pag. 81.* circa usum forensem adducit, ad vberiore confirmationem hic transcribere non pigebit: *Nunc inquit, ut rationes nostras ad praxin perducamus legem unam atque alteram examinemus.* Tit. I. *Leg. frison. §. 1.* habetur: *Si nobilis nobilem occiderit LXXX. sol. componat, de qua multa duae partes ad haeredes occisi, tertia ad propinquos eius proximos pertineat. LXXX. solidi Francici faciunt libras Francicas quatuor, solidi singuli capiunt denarios duodecim, ergo libra Francica capiebat solidos XX. denarios CCXL. qui per quatuor multiplicati, faciunt denarios DCCCCLX. et ad nostram Carolinam monetam redacti, conficiunt CLXVIII. Carolinos; Eius dupla, i. e. CXII. ad haeredem, simpla, i. e. LVI. ad propinquos redibat.* Si, pergit, *ad Frisicos solidos, et denarios reducere velis, pone quartam prioris summae partem.* *Frisici noui solidi capiunt denarios tres, collige LXXX. per III. habebis denarios CCXL. Carolinos XLII.* Plura huc pertinentia habent ECCARDVS,^k DV FRESNE^l et, qui primo loco nominandus erat, SCHILTER.^m *Praeses,*ⁿ alii.

E 2

CAP. IV.

h) Origin. lib. VI. cap. 24. Conf. DV FRESNE in Gloss. voc. *Solidus, Denarius, Tremissis.*

i) in notis ad Tit. XV. *Leg. Frison.* lit. o. p. m. 76. seq.

k) ad *Leg. Sal.* p. 11. et 12.

l) loc. cit.

m) *Exerc. XIX. §. XXI-XXXVIII.*

n) in Programmata inaugurali, *de Cathedratico*, p. 6. et lit. p. vbi multi circa rem monetariam adlegantur. Conf. IOACH. POTGIESSER. *de statu seruatorum etc.* lib. II. cap. IV. §. XXXI. p. m. 448. edit. nou.

CAPVT IV.

DE

CASIBVS IN QVIBVS WERIGEL-
DVM PETI NEQVIT.

§. XLII.

*Soluitur We-
rigeldum ob
homicidium
culposum, et
ob vulnera
illata.*

*W. etiam ob
vulnera exege-
runt.*

*Raro totum.
Plerumque
dimidium.*

PERSPECTA paulisper *VVerigeldi* quantitate, iuxta or-
dinem, quem nobis praescripsimus, de casibus, in quibus
illud exigi nequit, hoc loco tractandum. In definitione
VVeregeldi, (§. 10.) dictum fuit soluendum hoc esse tan-
tum ob *homicidium culposum*; Scimus vero a veteribus hoc
etiam exactum esse ob vulnera illata, circa quae discrimen
aeque obseruandum esse secundum hominum *aut* dignita-
tem *aut* statum, ac in ipsa caede. In paucissimis tamen ca-
sibus *integrum VVerigeldum* ob corporis laesionem exege-
runt veteres, plerumque legibus eorum dimidia pars ir-
rogatur.

§. XLIII.

*Exempla ob
vulnera, circa
quae dimidi-
um W. soluen-
dum.*

*Oculi aestima-
tio iuxta le-
ges Ripuar.
Auris.*

Nasi.

EN exempla: Magno veterum legum consensu dimi-
dia Werigeldi mulctatur *ablatio* oculi, auris, linguae, uti-
que si quis coecus, mutus et surdus inde factus est. Nam si
vel aliqua horum membrorum pars supersit, vel vsus qua-
liscunque, continuo mulctae species decrescit. Sic RIPVA-
RII secundum quos Werigeldum constat CC. *solidis*, ocu-
lum excoecat C. *solidis* aestimabant, totidem etiam au-
rem,^a si neutrius vsus supersit; hoc enim casu L. *solidi* sol-
uuntur. Intuitu Nasi veteres inter se discrepant. Hic
enim

a) Refert THOMASIVS, in disser-
tatione: *De actione iniuriarum*, Ha-
lae 1715. hab. §. 23. casum: Vbi
quidam auriculam sibi abscissam *mil-*

le thaleris aestimabat; Cui reus ex-
ceptionem *ineptae petitionis* oppone-
bat, cum in obsidione *Samariae* inte-
grum asini caput tam care non fuerit
vendi-

enim Ripuarianorum, VVerniorum, Alemannorum et Longobardorum lege dimidia parte VVeregeldi luitur, id quod et Saxonum antiquo iure et ex REPKOVII sententia obtinet. FRISIONIBVS vero non tanti visum est odorari, hi enim nasum abscissum XXIV. *solid.* componunt.^b Minora vero membra, v. g. digitus, pollex etc. ex lege Ripuarianorum et veterum Saxonum Weregeldi parte quarta, Longobardorum sexta, VVerinorum nona, et ex speculo Saxonico decima aestimantur. Notatu vero dignum est, fere vnanimi omnium consensu *obscoenorum pretium* esse Werigeldum integrum. *Ius Prouinciale* tamen etiam hic dimidium saltim exigit.^c *Frisicae membranae*, quod alibi vix occurreret, totum Werigeldum ad *obscoenam mulierum* etiam porrigunt. Per multa rem praesentem illustrantia collegit IOAN. GVILIELM. HOFFMANN.^d

Minorum membrorum.

Obscoenorum membrorum.

etiam mulierum.

§. XLIV.

ET quamuis Saxonum *Ius Prouinciale*, quod (§. praec.) adduximus, et passim alibi, Werigeldi, ratione vulnerum mentionem faciat, atque secundum illud olim etiam pronuntiatum sit, vti videre est ex *Scabinorum veterum sententiis*, iis etiam, quae ZOBELII *differentiis iuris civilis*

Ob vulnera olim etiam in Saxonia W. soluendum fuit.

E 3

et

venditum. Caeterum Lex Alamannorum tit. LX. de eo qui alterius aurem absciderit, sic disponit: I) Si quis alterius aurem absciderit, et non exsurdauerit, XII. solidos componat. II) Si autem sic absciderit profundo, ut eum exsurdauerit, XL. solidos componat. III. Si enim medietatem auris absciderit, quod Alamanni orscar-di dicunt, VI. solidis componat. v. BALVZ. Tom. I. p. m. 73.

ad rubricam vid. *Illust.* GAERTNER.

c) Lib. II. tit. 16. ibi: Quicumque in ore, naribus, oculis, auribus, lingua, in manibus, genitalibus vel pedibus mutiletur, huiusmodi membra (si sunt persoluenta) cum dimidii Werigeldi summa persoluentur.

d) In observationum iuris Germanici lib. II. in specie cap. VI. p. m. 230. seq. vbi ratione vulnerum ex Legibus Frisicis indicem, lectu iucundum inseruit,

b) Tit. XXII. de Dolg, §. 10. vbi

*Hodie tamen
non exigitur.*

et Saxonici adiectae sunt; Istud tamen in terris nostris usu hodie non frequentatur, sed abrogato quoad hoc, *iure Electorali Saxónico*, pro iniuriis, *vulnere* et ictu illatis, poena *arbitraria* decernitur, sic iubente *Legislatore*:^e Wir wollen auch diese unsre Constitution auf die *Real-Iniurien*, als da einer ohne wörtliche Iniurien am Leibe beschädiget, erstreckt haben. Setzen und ordnen, daß auch in denselben die Sachsen-Rechte nicht mehr statt haben, sondern die *willkürliche Straffe* in unsern Schöppen-Stühlen erkannt werden soll *ic. ad quam v. CARPZOVIVS.* A vulneribus igitur ad ipsum homicidium, quod est materiae praesentis caput, progredimur.

§. XLV.

*Homicidium
describitur.*

HOMICIDIVM in sensu lato denotat *hominis occisionem*. Non vero requiritur semper *animus occidendi*, sed sufficit, si *animus nocendi adfuerit*, in quem finem recte leges *WISIGOTHORVM*^f disponunt: *Si dum quis calce, vel pugno, aut quacunque percussione iniuriam conatur inferre, homicidii extiterit occasio, homicidio puniatur.* Quatuor vero homicidii diuersae sunt species; Est enim 1) *DOLOSVM*, 2) *CULPOSVM*, 3) *CASVALE* et 4) *NECESSARIVM*. Priorae duae species, *pro instituti ratione* ad caput sequens referuantur; Posteriores vero *binæ species* materiam huius capitis constituunt. Primo igitur dicendum de *casuali*.

*Quotuplex
illud sit.*

§. XLVI.

Quid casuale.

HOMICIDIVM *casuale* est quod ex improviso citra aggressionem, dolum culpamue contingit et impunitatem meretur.^g Reus igitur homicidii non est, qui nesciens hominem

e) P. IV. C. EL. XLII. in f.

f) Lib. VI. Tit. V. l. 6.

g) a. l. 5. C. ad leg. Cornel. de Sicar.

(IX. 16.) §. 4. I. de leg. Aquil. O. C.

a. 146. Conf. CAPITVLARIA

Lib. IV. §. XXVI. et Lib. VII. §.

CCXCV.

minem occidit, aut casu, aut re quacunque impulsus, *vel* praecipitatus, ut iterum monet *Lex WISIGOTHORVM*.^h Quod tamen secus videtur fuisse, apud *ANGLIONES*.ⁱ Qui nolens sed casu quolibet hominem vulnerauerit, vel occiderit, compositionem legitimam soluat. Et leg. *LONGOBARDORVM*!^k Si quis hominem liberum casu faciente nolendo occiderit, componat, sicut adpretiatus fuerit, et *faida* non requiratur, eo, quod nolendo occiderit. Leges tamen *WISIGOTHORVM* per modo adducta, aequius his casibus iudicarunt, quapropter nec Medicum tanquam homicidam puniunt, qui curam alicuius suscepit, et hic citra culpam mortuus; Interim tamen honorarium ei hoc casu denegant.^l

§. XLVII.

AN vero in homicidio casuali iure Saxonico *VVerigeldum praestandum* sit, quaeritur? Adfirmantes pro se adducunt *Glossam iur. Sax.* *WEICHB.*^m in verbis: *Hauet einer auch einen Baum nieder, und hätte die Leute mit seinem Geschrey gewarnet, und wäre diß bey einer offenen Strassen. Oder deckete einer ein Hauß oder maurete er es öffentlich, tödete dieser iemand von Geschicht, er würde mit seinem Wehrgeelde loß ic.* Und dieses heisset homicidium casuale. Hinc etiam in casuali homicidio reum ad solutionem *Weregeldi* condemnandum, adserere videntur *MOLLERVS*,ⁿ *THEODORVS*,^o *WESENBECIVS*.^p Quem in modum quoque *veteres*

An in homicidio casuali Werigeldum soluendum? Quidam adfirmant, eorum ratio.

CCXCV. edit. Lindenbr. quo ultimo loco homicidae, et hoc casu, poenitentia Ecclesiastica iniungitur,

h) d. l. 1. 2. 3.

i) Tit. X. §. 8.

k) Lib. I. tit. X. l. 17.

l) Lib. XI. tit. 1. l. 4.

m) Art. 38. n. 12.

n) ad P. IV. C. El. XI. n. 1.

o) in coll. crimin. disp. VII. th. 7. lit. B.

p) in paratit. ff. ad Leg. Cornel. de Sicar. n. 7.

Negatiua ve-
rior.

veteres Scabini pronunciarunt.^q Re tamen penitus con-
siderata, negatiua sententia verior omnino videtur. Prior
enim opinio eo saltim procedit casu, vbi reo culpa qualis
qualis imputari poterit; Propterea *Dd.* communiter distin-
guunt *casum improuisum* (vbi Werigeldum soluendum;) *a casu fortuito*. Ita vt casus improuisus sit, quem culpa prae-
cedit. v. *CARPZOVIVS*.^r Si enim agens omnem adhibeat
diligentiam, vt plane culpa nulla ipsi imputari possit, fato
potius, quam noxae homicidium, si quod sit, imputatur, et
simpliciter est impunibile,^s hincque nullum Werigeldum
praestandum.^t

§. XLVIII.

Caedes in
Torneamentis
pro casuali
habetur.

PRO illustrando homicidio casuali pauca hoc loco infe-
renda, de *Torneamentis*, quae ab aliis aliquando vocantur *ludi-
crae equestres pugnae, armorum exercitia, meditationes mili-
tares, ludi militares, hastiludia*, aliis aliter, communiter das
Turnier-Spiel. Quae torneamenta ideo introducta, vt eque-
stris ordinis milites firmitus equis inhaerent, maiori-
que agilitate, celeritate atque dexteritate hostem exciperent, equo
deicerent, ordinesque illorum, suis seruatis, turbarent. Non
enim, vt optime monet *PLATO*, belli tempus expectandum,
sed in pace ciues ad rem bellicam sunt exercendi. Eius-
modi instituta quidem antiquissima dicuntur merito, in me-
lius

q) Sub tit. von Wette und Buße,
post Land R. fol. 556.

r) Quaes. XXVII. n. 54.

s) v. §. 5. Inst. de Leg. Aquil. l. 1. I.
C. ad Leg. Corn. de Siccar. l. 1. §. Diuus.
ff. eod. Const. Crim. Art. CXLVI.

t) v. *STRYCK*, ad *LAVTERB.*
tit. ad leg. Cornel. v. hoc non pu-
nitur. Conf. *HAHN* ad *WESEMB.*

c. l. n. 27. Verum, inquit, in praxi
distingui solet, inter homicidium
simpliciter casuale, (aut necessarium
vel alias iure permissum) et quod ali-
qualem, licet leuiusculam occisoris
culpam adiunctam habet. Prius
plane impune est; In posteriori ve-
ro aliquando solutio Werigeldi im-
poni solet.

v) Lib. II. de LL. pag. 642.

lius vero ab HENRICO AVCVPE sunt formata, vt ea propter a plerisque huic adscribantur.^x Tempore FRIDERICI III. vero in defuetudinem abire coeperunt. Ius canonicum^y Torneamenta etiam improbat, et pereuntibus in iis, sepulturam Ecclesiasticam denegat. Haec tamen non male in vsum reuocanda censet VENT. DE VALENT.^z

Hic saltim quaeritur: Si in Torneamentis aliquis occisus sit, an occidens ad *VVerigeldum* teneatur: Quod regulariter negandum videtur, quia publica auctoritate eiusmodi exercitia sunt permissa, certisque legibus corroborata, de quibus v. GOLDAST.^a Aliud vero dicendum, si de fraude vel culpa occidentis constat, quoniam tunc qui peccat in legem frustra illius auxilium implorat.^b

Occidens in Torneamentis non soluit W. Ratio.

Limitatio.

§. XLIX.

QVAE diximus de *torneamentis* merito etiam de *arte Athletica* statuenda sunt; Si enim in *Schola Athletica*, auf der Fecht-Schule, alter alterum secum pugilantem occiderit, occidens neque *Legis Corneliae de sicariis* reus dici, nec extraordinaria poena aliqua adfici potest, versatur enim, pugil in re licita, vt eapropter tale homicidium sine dolo et culpa perpetratum, pro mero casuali sit habendum, quod nulla poena coercendum,^c homicidia enim, quae ex impro-

Idem dicendum de Arte Athletica.

Tale homicidium pro casuali habendum.

x) vid. LEHMANN. *Chron. Spirens.* Lib. I. c. I. IANVS DOVSA *Rerum Holland.* Lib. II. p. 33. HENELIVS in *Otio Vratisl.* cap. VII. p. m. 56.

y) In c. I. et 2. *X. de torneamentis.*

z) in PARTHEN. lit. lib. II. c. 6. n. 29. p. m. 465. it. LYMN. lib. VI. iur. publ. c. 5. n. 132. alii, conf. GEORG SCHVBART dissert. de ludis equestribus. STRVVIVS, de Tornea-

mentis. M. GVILIELM. ILLMAN-NVS de *torneamentis in primis Germanicis*, Lips. 1724.

a) Tom. I. et II. der Reichs-Satzungen. SPEIDEL. voc. Turnier. DV FRESNE voc. Torneamentum.

b) v. l. 37. ff. de minor.

c) v. l. I. §. 3. ad L. Cornel. de Sicar. l. I. et 5. Cod. eod. l. 9. §. 4. ad Leg. Aquil. GAIL. lib. II. obs. CX. n. 38.

uiso casu potius, quam fraude accidunt, fato plerumque non noxae imputantur. Eleganter igitur scribit VLPIANVS: ^d *in maioribus delictis referre, consulto aliquid admittatur, an casu; talem enim distinctionem in omnibus aut iustam poenam eligere, aut temperamentum admittere debere.* Pertinet huc in specie O. Cr. ^e in verbis: So einer ein ziemlich unverbotten Werck an einem Ende oder Orte, da solche Wercke zu üben ziemlich ist, thut, und dadurch von ungeschickter, ganz ungefährlicher Weise, wider des Thäters Willen, jemanden entleibet, derselbe wird in viel Bege, die nicht möglich zu benennen seyn, entschuldiget.

Sententia Scabin. Lips.

Dd. auctoritas pro hac opinione.

Obiectio.

Ad hanc responsio, remissive.

Recte itaque Dni Scabini Lipsienses Athletam, et ab omni poena corporis afflictiva et *Werigeldi solutione* absoluerunt, teste CARPZOVIO. ^f Quem etiam immunem pronunciat STRVVIVS. ^{ff} Hinc GILHAVSEN, ^g *sane, inquit, homicidium in collustrationibus aut publicis certationibus virtutis excitandae gratia institutis, als Turnieren und Fechten, non consulto commissum, poenam meretur nullam.* ^h Ad legem unicam codicis, ⁱ et cap. I. et II. ^k quos textus ut obstantes adlegant, respondet CARPZOVIVS. ^l Caeterum quia exempla de homicidio casuali in O. Cr. ^m ex Institutionibus Imperialibus ⁿ et Pandectis ^o defumta sunt, horum textuum fedula euolutio et adcurata lectio multum iuuabit, culpam a casu distinguere, culpaque gradus constituere gestientem; Licet aliquando circa hoc argumentum inter-

d) in l. 5. *absentem* §. ult. de poenis.

e) Art. CXLVI.

f) Dec. CCXCVI. n. 26.

ff) in *obseruat. crimin.* c. IX. *obseruat.* II. p. m. 65.

g) *Arbor. iud. crimin.* cap. II. tit. XII. n. 45.

h) v. l. 2. §. 1. de aleator. l. 7. §. 4. ibique Dd. ad L. Aquil. DAM-

HVD. *prax. rer. crim.* c. 84. n. 31.

i) De gladiatoribus penitus tollendis.

k) X. de torneamentis.

l) dict. dec. CCXCVI. n. 6. seq.

m) Art. CXLVI.

n) Tit. ad L. Aquil.

o) Eodem.

interpretes nimis *subtilizare* soleant, vti bene obseruat KRESSIVS, ^p qui etiam de verborum interpretatione articuli saepius citati: Und nachdem diese Fälle oft zu schulden kommen ic. Damit der gemeine Mann etwas Verstand Daraus nehme, videndus est omnino. ^q

§. L.

A casuali homicidio transeundum nunc est ad necessarium (v. §. 45.) Duplex autem est hoc homicidium; Fit enim vel a Magistratu, qui ex iuris necessitate in facinorosos inquirere, illosque, pro re nata, vltimo supplicio punire tenetur; Et hoc ab aliis etiam *Iustitiae* vocatur; ^r vel a priuato, qui, vt vitam suam tueatur, inuasorem cum moderamine inculpatae tutelae interficit; ^s Qualis caedes non tam homicidium, quam potius defensio necessaria, Germanice eine Nothwehre, rechte Gegenwehr, gezwungener Todschlag, quam ipsa natura mihi suppeditat, adeo, vt si defensionem hanc omittam in me ipsam et ius naturae peccare videar. ^t Hinc omni iure, non saltim *ciuili* et *canonico*, sed etiam *Gentium* et *Diuino* permissum, ^v ita vt perpetratum homicidium in terminis *inculpatae tutelae* non solum in *foro soli* impune et extra omnem poenam sit, sed etiam in *Foro Poli* excusationem mereatur. ^x Defensio namque est dictamen *Iuris Naturalis*, ^y quicquid autem

*Transitio ad
necessarium
homicidium.*

*Hoc fit vel a
Magistratu,*

vel a priuato.

*Hoc omittens
peccat contra
se.*

*Omnium iure
permittitur.*

*Est impune in
foro Soli
et Poli.*

F 2

dicti-

p) ad Art. cit. p. m. 495.

q) pag. 497. n. 2.

r) Genes. IX. v. 6. Num. XXXV, v. 31.

s) v. l. 3. ff. de I. et I. l. 1. §. vim vi, ff. de vi et vi armat. §. 2. l. ad Leg. Aquil. l. 1. §. 4. ff. l. 3. C. ad L. Cornel. de Sicar. Cap. significasti 18. X. de homicid. c. crimin. art. 139. seq.

t) ZOANNET, de nec. def. P. I.

n. 3. FARINAC. Oper. crim. P. IV. qu. 125. n. 23.

v) OBRECHT Tract. de necess. defens. cap. I. et II.

x) Exod. XXII. 2. Genes. XIV. 15. seqq. c. 17. de R. I. in 6. KREMPERGER, de necess. defensione, th. 3. HOPP. ad §. 2. l. de L. Aquil.

y) l. 3. ff. de I. et I. a. l. 1. §. II. Si quadrupes paup.

dictitat ius Naturale, id dictitat et recta ratio. ^z Recta ratio autem nunquam dictat, quod apud Deum, qui ipsamet natura est, non sit permiffum; Quicquid vero Deo permittente fit, in foro confcientiae etiam excufat. ^a Ad obiectionem: *naturalem rationem exigere, vitam alterius con-*

Obiectio.
Ad hanc re-
fponfio.

Alia obiectio.

Refponfio ad
hanc.

Adducitur
pro noftra
opinione Lu-
therus.

fervare, refpondetur: Iniufus occifor faluti fuae fatis potefl profpicere, *defiftendo ab inuafione*: Vnde nullo iure obligabor ei, vt patiendo me occidi, fubueniam ipfi, cum ordinata charitas incipiat a fe ipfo. ^b Si porro inftas: *animae periculum fubefle*, in quod inuadens iniicitur, et *vitam fpiritua-
litalem proximi anteponendam efle vitae corporali meae*; Refpondemus cum ZIGLERO. ^c Vita, inquit, *fpiritua-
lis proximi anteponenda efle vitae corporali meae, quando* NB. *haec neceffaria efle proximo ad fuam beatitudinem et vitam fpiritua-
litalem*. Atqui proximus nos impetens fine iactura vitae noftrae corporalis fuam potefl habere et tueri vitam fpiritua-
litalem. Dum igitur ex mera nequitia vitae meae infidiatur, et ipfe nequiter nolendo defiftere, in periculum animae fe coniicit, non teneor ego nequitiae illi vitam meam exponere, fed poffum per modum inculpatae tutelae aggrefforem repellere. Audiamus hac de re B. LUTHERVM, hic enim aliquando interrogatus: *an a praedonibus illatam vim, fi poffet, etiam vellet repellere*: ita refpondit: Ja freylich, denn da wolte ich Richter und Fürft feyn, und das Schwerd getroft führen, weils fonft niemand um mich wäre, der mich fchützen könnte, wolte das H. Sacrament nehmen, und ein gut Werck gethan haben. ^d

§. LI.

^z) §. I. verf. *quod vero*, *Inf. de I. N. G. et C.*

^a) HARPRECHT in *Commentar. Inftit. de public. iudic.* §. 5. n. 149. feqq. p. m. 1232.

^b) v. l. 6. C. de *feruit. et aqua.*

^c) ad GROTI. de *I. B. et P.* lib. I. c. 3. §. 3. ad verba: *de morali iudicio* p. m. 115.

^d) v. IO. EICHROHT, differt. de *homicidio* th. 24. PVFEENDORFF de *I. N. et G.* Lib. II. c. 5. §. I.

§. LI.

DE requisitis huius necessariae defensionis, *sc. causa, modo, tempore etc.* hic non attinet dicere, haec enim in omnibus iuris compendiis occurrunt, et specificè in *Constitutione Carolina*^e enumerantur. Hic saltem *pro materia substrata* videndum: *an in moderamine inculpatae tutelae ab occidente etiam Werigeldum exigi queat?* Late quaestionem tractat BERLICHIVS^f ipse autem si nullus in defensione excessus deprehendatur, negativè decidit. Cui sententiae additur calculus in *addendis* ad BEYERVM.^g Quam merito et nos verbis KRESSII^h amplectimur, sic enim ille: *Nemini inde ad rationem reddendam tenetur. Nec Reipublicae ad poenam, nec iudici ad mulctam, nec agnatis ad Werigeldum, nec ecclesiae ad subeundam censuram ecclesiasticam.*

An Werigeldum peti possit in hac necessaria occisione? Si nullus excessus commissus sit, negamus cum Berlichio, Beyero in addendis, et Kressio.

§. LII.

OCCASIONE moderaminis inculpatae tutelae, non immerito videndum quid iuris sit circa mutilationem membri; Philosophi rectè statuunt, membra esse inter ea bona, quae restitui nequeunt. Quod et ICTIS placuit, teste VLPIANO.ⁱ Equidem in *lege ANGLIORVM* et *WERINORVM*,^k et in *lege FRISIONVM*^l longa fit enumeratio de taxandis vulneribus, laesionibus, mutilationibus singulorum membrorum; Qui mos aliis etiam non displicuit. De Iure Saxonico, *Ius Prou.*^m et CARPZOVIVSⁿ testantur longe. Proprie tamen loquendo, multa quae ob membrum

Inquiritur in membri mutilationem.

Legibus Anglorum, Werinorum et Frisionum multa de vulneribus taxandis inveniuntur. Etiam in l. P

F 3

brum

e) Art. CXL.

f) P. IV. Concl. XII. n. 34. seqq.

g) in *posit.* ad C. C. art. 145. pos. 15. pag. 274. edit. nou.

h) ad art. 139. O. C. p. 461.

i) in l. 13. ad L. Aquil.

k) Tit. V.

l) Tit. XXII.

m) Lib. II. art. XVI.

n) *Quaest.* I. C. n. 30. seqq.

*Proprie tamen
non est mem-
bri taxatio.*

*Sed species
emendae.*

*Vbi iudex
caute proce-
dere debet.*

*Scholastico-
rum distinctio.*

*Laudatur Di-
castillo.*

*An ob membri
mutilationem
necessaria de-
fensio permit-
tenda,
adfirmatur
cum Grotio.*

*Hinc b. c. nul-
lum Werigel-
dum soluen-
dum.*

*Adducitur
stuprum vio-
lentum.
Grauis huius
poena apud
veteres.*

brum mutilatum soluitur, non tam est *taxatio* et *aestimatio* ipsius membri *i. e. rei vere inaeestimabilis pretio numario*, quam potius damnorum et usu membri impedito sublato-ue, emergentium emendatio pro conditione temporum, hominum, facultatum. In qua correctione dum versatur iudex, membra membris comparari *tum* ratione usus, *tum* ratione dolorum, necesse est. Quare Scholastici hic distinguunt *inter restitutionem pro membro laeso mutilato*, quam fieri non posse contendunt, nulla ratione aequandi taxandique et commensurandi, *ut loquuntur*, relicta; et *restitutionem pro damnis et laesione aut mutilatione membri secutis*, quam concedunt, imo deberi adferunt. ° Diligenter, quoad hanc materiam collegit sententias celebriorum scriptorum DICASTILLO. P An vero membri seruandi causa idem liceat *in alterius vitam*, quod vitae seruandae causa liceat? dubitatur; Nobis adfirmatiua arridet cum GRO- TIO: ° Sane, inquit, *cum damnum membri praesertim e praecipuis, valde sit graue, et vitae quasi aequiparabile: adde quod vix sciri queat, an non periculum mortis post se trahat, si aliter vitari nequeat, putem intentantem periculum occidi recte posse.* Si itaque haec defensio est, ut reuera est, necessaria, concludimus etiam, quod occiso insultatore, illius agnatis nullum praestandum sit Werigeldum. Id quod etiam statuit KRESSIVS. r

§. LIII.

OCCVRRIT aliud necessariae defensionis exemplum, *in stupratore violento.* Priscis Germanis hoc delictum adeo exosum erat, ut non modo capite, et iuxta *ius Almanni-*

o) v. THOMAS. in *Iurisprud. dist. 7. dub. 4. et 5. v. supra §. XLII. diuin. Lib. II. cap. V. §. 49. p. m. seq.*

199.

p) *De iust. et iure Lib. II. tr. II.*

q) *De I. B. et P. Lib. II. c. I. §. 6.*

r) loco proxime citato.

mannicum, ^s si virgo stuprum passa fuerit, viui defossione lueretur, sed et aedes, in quibus perpetratum erat, diruerentur, nec rudera quibuscunque vsibus adplicare licuerit. Lectu digna sunt, ipsa hac de re verba, quae propterea hic adiicere non piget.

Und ist, daß ein Magd, oder ein Weib, in Nothnunst, das ist, wider ihren Willen, genommen wird, und wird sie in ein Haus geführt, wider ihren Willen, oder ob es ihr in einem Haus beschicht, und sie ruffet, und ihr kömmt niemand zu Hülff, man mag die Leut und das Haus überzeugen selbdritt mit den, die das Ruffen haben gehöret, man soll über die Leuth richten also, daß man ihn die Häupter abschlahe, man soll alles das tödten, das in dem Hause ist, Viehe, Ragen, und Hünner, und Hund, und alles das darinnen gewesen ist. Und ist sie ein Magd gewesen, und das selbdritt erzeuget, so soll man ihn der es gethan hat, lebendig begraben, und ist sie ein Weib gewesen, man soll ihn enthaupten, und das Haus darinnen es geschehen ist, das soll man auf die Erde schlagen *ic. iure Sax. Elect.* ^t etiam meretricem vi

comprimens gladio punitur. An vero puella stupratorem violentum occidere queat, ambigua est quaestio. Multi intrepide id adfirmant adducuntque pro se 1) MARCIANVM. ^v Et 2) quoniam vita et fama pari passu ambulant; ^x Id quod etiam 3) SAXO LEGISLATOR, ^y agnoscit statuens: Es haben auch erbare Leute das Leben und die

Iure Sax. El. hoc etiam in meretricem committitur. An stuprator a puella occidi possit. Multi adfirmant. eorum ratio

Ehre 1) 2) 3)

s) v. 10. AVG. Nob. Dn. A BERGER in collatione iuris Alamannici tam Prouincialis quam feudalis, c. 349. p. m. 296. seq. conf. I. P. Lib. I. art. XXXVII. Lib. II. a. XIII. Lib. III. a. I. *Ius Weichb.* a. XXXIIX. Schwab. LX. c. 115. n. 10.

t) P. IV. Const. XXX. et Ordinat. Matr. Puncto IV. da auch iemand *ic. in Corpore Iur. Eccles.* p. 382.

v) in l. 1. §. 4. ff. ad Leg. Corn. de Sicar.

x) l. 9. ff. de manum. vind.

y) P. IV. Const. XLII.

- 4) Ehre gleich geachtet, und beschwerlicher, denn des Leibes Beschuldigung gehalten. Hinc 4) DIOCLET. et MAXIM. Imperatores ^z famam plus custodiendam, quam oculos censent, ac omnibus diuitiis, commodoque pecuniario praeferendam, commendant. ^a Virginitas demum 5) semel amissa, restitui nequit. 6) Damnum, quod hic inferitur est irreparabile: Comparatio enim vitae et famae, quae alias *secundum quid* procedit, hoc in casu principaliter locum habet. Vt propterea HIERONYMVS ^b scribat: *Audenter loquar, cum omnia possit Deus, suscitare virginem post ruinam non potest.* 7) Inter alia ad IVSTINIANI constitutionem prouocant. ^c Quam sententiam non *Moralistae* tantum, sed *ICti* plerique veram esse dicunt. Si itaque horum opinionem amplecti velimus, homicidium pro tuenda virginitate necessarium erit, et consequenter nec *Werigeldum* a virgine occidente, quae in re licita iureque permessa versatur, exigi poterit.
- Iuxta horum opinionem Werigeldum exigi non potest.*

§. LIV.

Alii hic dissentiunt, qui adducuntur.

CONTRARIAM sententiam tamen haud pauci tuerentur, ex quibus saltim nomino ZIGLERVM, ^d C. M. MULLERVM, ^e MENCKENIVM, ^f THOMASIVM, ^g BACHOVIVM, ^h VALENTINVM ALBERTI, ⁱ BALDVINVM. ^k

Quo-

^z) in l. 8. C. de Decur.

^a) Conf. Prouerb. XXII. v. 11. Eccles. VII. v. 2.

^b) c. 11. XXXII. qu. 6.

^c) in l. vn. C. de Raptu virgin. pr. verbis: ne igitur sine vindicta. (IX. 13.)

^d) ad GROT. de I. B. et P. Lib. II. c. 1. §. 7. p. m. 195.

^e) in disputatione morali, de necessitate ius in res alienas concedente, C. 2. §. 3.

^f) in Gymnas. Polem. disput. I. Iur. Nat. et Gent. th. 10.

^g) Instit. Iurispr. diu. Lib. II. c. 2. §. 114. et 116.

^h) ad TREVTLER. disp. I. th. 4. lit. C.

ⁱ) in compendio iuris Naturae orthodoxo theologiae conformato P. II. c. III. §. 26.

^k) De casibus conscientiae Lib. IV. §. I. cas. 15.

Quorum rationes adducere nostri instituti non est. Peculiarem autem operam hic locauit IOACH. HENRICVS SIBRAND, ¹ qui 1) multos Doctores adfirmantes, 2) Leges, 3) argumenta, et 4) exempla adducit; ipse autem, cum aliis quos adlegat, negatiuae accedit. Ad quem in specie Lectorem remittimus,

§. LV.

SVFFICIENT haec, quoad necessariam defensionem. *Adducuntur*
 Praeter hanc vero in multis aliis casibus *Verigeldum* peti *praeter neces-*
 nequit, quorum nonnullos adducemus. Quaeritur si ab *sariam defen-*
 infante, in prima aetate constituto, aliquis occisus sit, an *sionem alii ca-*
 interfecti haeredes recte petant Werigeldum? De iure Sa- *sus, ubi non*
 xonico videtur *quod sic*; Ita enim I. P. ^m disponit: *Er-* *solvitur Weri-*
schlägt ein Kind einen Mann, oder lämet es einen, sein *Quaeritur an*
Vormunde soll das bessern mit jenes Wehrgeld, ob es auf *ab infante oc-*
das Kind gebracht wird. Quia vero infantes, et infantiae *cidente peti*
 proximi, regulariter ab omni poena sunt immunes, ⁿ *possit Weri-*
 tamen parentibus, immo interdum magistratui, castigatione, *geldum.*
 Züchtigung mit Ruthen, teste CARPZOVIO; ^o Insuper ad *Adfirmatiua*
 delinquendum dolus requiritur, qui in infantibus non adef- *videtur fun-*
 se censetur, ut ea propter eiusmodi infans, *lege Aquilia* *data in I. P.*
 non teneatur; Praejudicium huc pertinens, de puero *Negatiua est*
annorum qui sorori *duorum annorum* manum dextram ascia *verior.*
 abscidisse memoratur, exhibet *de BERGER.* ^p Hinc Ius *Responsio ad*
 Prouinciale modo adductum, ad eum casum, quando pu- *I. P.*
 pillus delinquens, est *vel* pubertati proximus, *vel* doli ca-
 pax,

1) in disputatione Nomico morali:
An stupratorem violentum illaesa con-
scientia occidere liceat? Rostochii
 MDCC.

m) Lib. II. art. 65.

n) arg. 1. 1. C. ad L. Corn. de Si-
 car. iunct. 1. 12. ff. eod.

o) *Quaest.* 143. n. 18.

p) in *El. I. Cr.* Cap. III. membr. I.
 p. m. 145.

Praejudicium

2)

pax, restringendum. ^q Quam ob causam *Scabini Lipsien-*
ses plene infantem absoluerunt, sic pronunciando: Dieweil
 aber dennoch der Thäter nach seines Vatern Bericht, als er
 dieses begangen, 9. Jahr seines Alters noch nicht über-
 schritten gehabt, und also noch ein Kind, welches delinquen-
 do sein Leib und Leben nicht verwürcken kan; Auch be-
 währter Rechts-Lehrer Meynung nach, wenn es nicht pu-
 bertati proximus, in Entleibungs-Sachen, nicht einmahl
 zu Bezahlung des Wehrgeldes verbunden; So mag er
 deswegen mit einiger Straffe nicht beleget, vielweniger zu
 Erstattung derer Unkosten angehalten werden. ^r Simile

Praejudicium

3)

praepudicium de puero *novem annorum*, qui sclopeto per
 lasciviam et petulantiam sumto, alterum interfecerat, refert
illustris de LEYSER, ^s *Scabini enim Vitembergenses*, puero
 et Werigeldum, et expensarum iudicialium restitutionem
 remiserunt; Et vt a patre saltim virgis admoneretur atque
 castigaretur, iudicarunt. *Mense Octobri 1709.*

§. LVI.

Ut Werigel-
 dum solvatur
 civili tantum
 actioni locus
 est.

Si corporis
 adflictiva
 poena iniun-
 gatur, cessat
 Werigeldum.

VT vero ob hominem occisum Werigeldum exigi
 queat, requiritur civiliter contra occisorem actionem insti-
 tutam esse, v. g. ad poenam carceris, relegationis, vel mul-
 ctam pecuniariam. Si enim reus magnum excessum com-
 miserit, ita vt propterea ipsi *fustigatio, manus amputatio*,
 vel, vt loqui amant, *poena corporis adflictiva*, dictetur, We-
 rigeldum solvendum est nullum, iuxta constitutionem Ele-
 ctoralem ^t *in verbis*: Da einem ob excessum magnum et dolo-

^q) COLER. P. I. dec. CLXII.
 n. 7.

^r) V. STRYCK V. M. tit. Si qua-
 drup. §. 3.

^s) Spec. ad Pand. DXXXII. med. 2.

p. m. 3. Conf. DE BERGER *Oecon.*
iur. lib. II. tit. IV. §. XLI. nota 3. p. m.
 464. edit. nou. ZOBEL P. IV. *differe-*
rent. I. n. 9. seq. p. m. 590.

^t) P. IV. Const. XI.

dolofum, in Fällen den Todschlag belangende, Staupen-
 schläge, oder Abhauung der Hand, und also Leibs-Straffe
 zuerkannt worden, daß derselbe dißfalls neben der Leibs-
 Straffe, mit keinem Wehrgelde zu belegen seyn solle. Da
 ihm aber allein Verweisung zuerkannt, daß alsdenn das
 Wehrgeld den Freunden auch mit zugesprochen werden
 möge. *Seuerior igitur poena, iuxta hanc constitutionem,*
absorbet minorem.^v

*Si relegatio
 saltem dictetur
 exigitur We-
 rigeldum.*

§. LVII.

REVS confessus vel conuictus, cui v. g. fustigatio,
 vel alia poena corporis afflictiva dictata est, saepissime
 Principem adit petitque, vt poena dictata, in poenam pe-
 cuniariam commutetur. Oritur inde quaestio, si annuat
 Princeps, et Reo, loco fustigationis poenam pecuniariam
 iniungat, an agnati *hoc casu* Werigeldum exigere valeant?
 Prima facie videtur quaestio adfirmanda: Partim quia Prin-
 ceptis nemini ius suum auferre voluisse censetur, partim quia
 res nunc in eum statum venit, (*mutata v. g. fustigatione in*
poenam tantummodo carceris,) vbi Werigeldum soluendum.
 Re autem adcuratius considerata, negatiua sine dubio ve-
 rior: Reus enim ad mortem vel ad aliam poenam corporis
 afflictivam condemnatus, si ei gratia a Principe conceda-
 tur, plene absolutus censetur, idemque est, intuitu poenae,
 ac si illam vere subiisset, quo casu Werigeldum solui non
 debet; * Non obstat quod sententia lata executioni tamen
 mandata non sit; Sed respondetur poena surrogata, natu-
 ram poenae illius in cuius locum surrogata est retinet.
 Hinc in eiusmodi casu occurrente *Incluta Fac. Iurid. Lips.*
Mens. Iul. 1658. sequentem in modum pronunciauit:

*Si reo a Prin-
 cipe poena cor-
 por. adfl. re-
 mittatur, an
 Werigeldum
 peti possit.*

*Ratio pro ad-
 firmatiua 1)*

2)

*Quod negatur.
 Ratio.*

*Obiectio.
 Ad hanc re-
 sponso.*

*Praeiudicium
 pro negatiua.*

G 2

Ist

v) CARPZ. ad h. l. def. 3. n. 5.

x) P. IV. Const. XII.

Ist euch, wegen der an G. G. Entleibung, begangenen Excessus der Staupenschlag und ewige Lands-Verweisung zuerkannt worden, welche Straffe aber Ihro Churfürstl. Durchl. zu Sachsen auf Churf. Brandenb. und Fürstl. Sächs. Vorbitte, und in Betrachtung bengebrachteter Umstände, solcher Gestalt gnädigst gemäßiget, daß ihr, gegen Erlegung 400. thlr. Straffe, euch 3. Monathe des Lands enthalten, und nach deren Verfließung, euch unterthänigst angeben, und Bescheid erwarten sollet, dahe- ro des entleibten G. Wittwe und Erben, der ihnen aus dieser Entleibung zugefügten Schäden, Abtrag von euch haben wollen. Ob nun wohl sonst derjenige, welcher wegen einer Verbrechen mit der ordentlichen Lebens- und Leibs- Straffe verschonet, und des Lands verwiesen wird, des entleibten Wittbe und Erben, einen Abtrag zu thun schuldig: Dennoch aber, und dieweil euch der Staupen-Schlag, und ewige Lands-Verweisung zuer- kant worden, und in diesem Fall, die Rechte des entleibten Wittbe und Erben nicht zulassen, daß sie wegen der Entleibung einigen Abtrag fordern können, die Churf. Sächs. Gnade auch, nicht des entleibten Wittbe und Erben, sondern euch zu gute auf Churf. Brandenb. und Fürstl. Sächs. Vorbitte, gegen Erlegung 400. thlr. Straffe geschehen. So sind auch ge- stalten Sachen nach, des entleibten G. G. Wittbe und Erben von euch einen Abtrag zu fordern nicht befugt. Quale praeiudicium exhibet BARTH. ^y

§. LVIII.

*Si agnati mor-
tem non vindi-
cent an iudex
ex officio in-
iungere possit*

QVID vero dicendum, si occisi haeredes nec iudici delictum denuncient, nec petant Werigeldum; Quaeritur an iudex hoc ex officio iniungere queat? Adfirmatiuam quidam defendunt, ob iudicis officium suppletorium, ^z iu-
dex

y) in Hodeget. forens. cap. VI. §.
42. in not. lit. b. p. m. 1126. edit. nou.

z) a. l. vn. C. ut quae desunt Ad-
uocat.

dex enim instar viri boni procedere, atque ex aequo et bono suum cuique tribuere debet; Quod in casu proposito eo magis procedere videtur, quia heredes per agnati interfectionem satis iam sunt perturbati, ne alias afflictis noua afflictio addatur.^a Quem in modum etiam pronunciauit *Fac. Iur. WITTEBERG. Mense April. 1717.* Ob wohl Andreas N. vermeinet, daß der Casus, welcher sich mit Gottfried Herolds Kinde ereignet, pro vere fortuito zu achten, und ihm disfalls keine Schuld bezumessen, hierüber besagter Herold das gewöhnliche Wehrgeld nicht ausdrücklich gesucht, also es das Ansehen gewinnt, daß um so viel weniger auf dessen Bezahlung zu erkennen; Dieweil aber dennoch N. N. die Pferde nicht gehalten, noch sonst durch jemand halten lassen, oder wenigstens so feste, daß sie nicht fortlauffen können, angebunden, wie ihm doch zu thun obgelegen, zumahlen die Pferde einige Zeit vorhero allbereit scheu gewesen, diesem nach derselbe, wo nicht *leuem*, dennoch wenigstens *leuissimam culpam* begangen, auch diese zu Entrichtung des Wehrgelds zugänglich, *CARPZ. qu. 127. n. 55. sequent.* Und da des Kindes Vater sich erkläret, daß er, was ihm zuerkant würde, erwarten wolte, der iudex das Erkänntnis auch auf das Wehrgeld gar wohl einrichten mag; zugeschweigen, daß dem iudici ex officio, und wenn es gleich gar nicht gefordert wird, nach Gelegenheit der Umstände darauf zu erkennen, und disfalls das interesse priuatum zu attendiren, frey stehet: So erscheinet daraus allenthalben so viel, daß Andreas N. seiner Nachlässigkeit halber willkürlich zu bestraffen; Hierüber des Kindes Vater das gewöhnliche Wehrgeld zu bezahlen, wie nicht weniger alle verursachten

Unkosten

G 3

Werigeldum?
Adfirmatur a
quibusdam.

Horum rationes

1) 2)

Praeiudicium
pro hac opi-
nione

1)

a) v. l. 14. ff. *de offic. Praesid.*

Praeiudicium 2) Unkosten zu erstatten schuldig. ^b Simili modo *Eadem Facultas* ad Interrogationem des Gerichts-Verwalters nach Lauenstein, respondit, in causa Hannß R. M. Maio 1711. teste de BERGER. ^c Quia vero ex sententia primo loco recensita, *caute dicitur*, nach Gelegenheit derer Umstände; Et insuper de BERGER ^d ad minimam *denunciationem iudici factam requirat*, dicta saltem pro materia subtrata intelligenda erunt, in thesi igitur: *Si haeres non petat, nec occisorem accuset, nec magistratui ad inquirendum denunciaret*, *Praeiudicium*. Werigeldum soluendum non esse, iam diu *Eadem laudata Facultas*, scil. M. Iul. 1680. respondit; In qua sententia concipiens, Ictus post fata desideratissimus, ZIGLERVS, adnotauit: Auf das Wehrgeld ist darum nicht erkant worden, weil defuncti haeredes dessen Tod weder vindicirt, noch es denen Gerichten übergeben, sondern die denunciation von den Dorff-Gerichten geschehen, und darauf ex officio inquiret worden, referente BEYERO. ^e Quae sententia etiam ex eo verior videtur, quia iudex non subuenit, nisi imploratus. ^f

An iudex sibi Werigeldum vindicare possit, si agnati mortem non vindicent.
Negat Carpzovius et Barthius
Rationes adducuntur.

§. LIX.

OCCASIONE eorum quae (§. praec.) adduximus merito quaeritur; *Si occisi haeredes legitime mortem non vindicent, an horum loco iudex ex officio in delictum inquirens, Werigeldum sibi vindicare queat?* Id quod negat CARPZOVIVS ^g et ex eo BARTHIVS, ^h quia pro iniuria, cognatis illata, Werigeldum soluitur, quos inter Iudex minime refe-

b) integrum praeciud. habet DE WERNHER P. IV. Obs. CCXLII. p. m. 623.

c) in Oecon. iur. Lib. II. tit. IV. §. XLI. p. m. 463. edit. nou. not. 1.

d) l. c. nota 2.

e) Ad Institut. tit. de oblig. ex quasi del. posit. 14. lit. h.

f) v. l. 4. §. 8. de damn. inf.

g) P. IV. Constit. XI. def. 8.

h) in Hodeg. forens. p. m. 1127. edit. nou. n. 16.

referendus, cui nulla iniuria illata, adeoque nec in compensationem ei debetur. Immo in vindicanda nece parentis *seu* cognati, honor et dignitas liberorum atque haerendum versatur, cuius ne vlla fiat deminutio, publice interest; quae iterum omnia in iudice cessant. Si vero agnati nolint necem vindicare, sed ius suum iudici cedant, huic hoc casu etiam Werigeldum, ob expensas, in processu criminali expediendo factas, adiudicandum esse existimat PINGI-
ZERVUS,ⁱ iuxta regulam supra adductam: Quia furrogatum sapit naturam furrogati. Permulti adhuc alii casus vbi frustra Werigeldum petitur, facili adduci potuissent negotio, v. g. circa homicidium a *furioso, melancholico, mente capto, summe ebrio, summe irato, noctambulo, dormiente, etc.* commissum; Acquiescendum vero in adlatis nobis visum fuit, ne nimis excrescat disputatio. Hinc properamus ad

Limitatur si agnati iudicii ius suum cedant.

CAP. V. ET VLTIMUM.

DE

CASIBVS IN QVIBVS PROPRIE
WERIGELDVM SOLVENDVM EST.

§. LX.

NVLLA peremptio s. hominis interfectio praeter dolo-
sam, Homicidium appellari potest, si vocem proprie con-
sideramus.^k Homicidii tamen voce *generaliter* sumpta, uti
AVGVSTINVS^l eam sumit, in definienda illa, *quod sit hu-*
mani corporis peremptio, commode diuiditur 1) *in dolosum* Homicidii
s. voluntarium, 2) *necessarium s. coactum*, 3) *culposum*, et 4) *ca-*

i) *Quaest. Saxon. dec. 7. quaest. IV.*
n. 10. p. 27.

k) T. T. ff. ad L. Cornel. de Sicariis.
l) in libro XIX. contra FAV-
STVM, cap. XXIII.

4) *casuale*, uti supra (§. 45.) iam adduximus. *Casuale* et *necessarium* huc usque sunt explicata, dictumque, an et quatenus in illis sit praestandum Werigeldum. Cum vero *dolosa* et *culposa* eodem §. sint reseruata ad praesens caput, promissis standum, de hisque nunc videndum.

§. LXI.

HOMICIDIVM dolosum sane grauissimum atrocissimumque omnium esse delictum nemo ambigit; Hinc etiam IOANNES BERNHARDVS DIAZ illud merito inter horribilia connumerat delicta; ^m Ne bestiis enim quidem commune est, ut vna alteram sui generis interficiat; Totum itaque humanum genus, hoc crimen quam maxime abhorrere debet, quum hominum omnium intersit, sacro sanctam habere vitam hominum, (*conf.* §. 30.) Descripsi-
mus hoc iam supra (§. 13.) quod nempe sit *delictum*, *quo quis praemeditato animo consilioque ab altero vita priuatur*. Qua descriptione repetita, quaestio nunc oritur: Num in hoc sit praestandum VVerigeldum? Exactum autem hoc esse veteri *Germanorum* iure, inter omnes constat, ob quodlibet enim homicidium veteres Germanos permisisse compositionem, demonstraui-
mus ex TACITO, quem (§. 3.) allegauimus. ⁿ

Homicidii dolosi descriptio.

An in hoc praestandum sit W.

Exegerunt hoc veteres.

§. LXII.

FACILLIMO quidem negotio infinita exempla ex Rerum Germanicarum Scriptoribus adduci possent, nostram opinionem probantia. Tria autem, quae sequuntur, non

Exempla in homicidio doloso exactum fuisse W.

m) *in canonic. praxi causar. crim. in verb. homicidae.*

n) Ostendunt etiam id luculenter LL. Longob. Lib. I. tit. IX. Lex Alemann. cap. XXIX, XLIX. LXIIX.

Salic. Tit. XLV. Sax. Tit. XI. Baiuar. Tit. I. art. IIX. Ripuar. Tit. VII. Capitul. Lib. IV. Tit. XX. De quibus supra, §. 31. seqq. fufius actum fuit.

non adeo vulgaria, nobis hac vice sufficere debent. **PRI-** **I.**
MVM suppeditat **WILHELM. FRIDER. PISTORIVS**, ° vbi
 in oppido, *Sclabrugge* dicto, anno 1478. ob homicidium, dolo-
 sum, das Mann-Geld exactum fuit. Sic autem compositionem
 coram iudice peractam refert ille: *V Vilick sy deme Rade*
jegenwardich unde to kommende, dat alze in vor leden jaren
eyn mit namen DETLEFF VISKER, to Sclabrugge wonaf-
tich; dar suluest to Sclabrugge vame leuende to dode brachte
eynen mit namen CORD SCHICHT, zeliger dechtenisse, des
sint vor uns gekomen vme dat mangeld, alze DETLEFF
VISKER vorscreuen de hand dadeghe aff ene pard, unde de
olde DETLEFF SCHICHT mit synen sones, alze MARTEN
SCHICHT, to Hamborg, KOPKE SCHICHT to Sclabrugge,
IACOB SCHICHT to Razeborg, unde MACQUERD SCHICHT
to Lubec wonafftich, aff dat ander part, unde hebben syk
ganzliken to eyneme vullen ende vordraghen, unde dat
mangheld ghebort, dat zo de vorscreuen de OLDE SCHICHT
myt synen vorscreuen Kinderen na boringe des mangheldes
ghantzliken vorleten, DETLEFF VISKER den handadegen
vorscreuen van aller to sprake vor boren unde vngboren in
allen tokamen tyden. To tughe deffer zake sint gheeschet
SCHEVE HERMEN unde HANS BLIGSTORP, borgere to
Molne. Geschen unde verhandelet vp des Rades Keller to
Mollen. Int iar Christi, etc. LXXVIII. des dienxedages na
Quasimodogeniti.

§. LXIII.

ALTERVM exemplum sistat nobis *Archium CEL-* **II.**
LENSE et *Roswinense*, ° ex quo adparet an. M. CCCC. XLII.
 in ho-

o) in *amoenitatibus historico iuri-*
dicis P. III. No. LXXXIV. p. m. 563.

p) Parte IIX. sub No. XXIX. pag.
 103.

in homicidio doloso emendam agnatis occisi soluendam, et mulctam Publico praestandam, iniunctam esse. Registratura iudicialiter desuper confecta, meretur vt hic legatur: Nach Christi Geborte XIII. hundert darnach in dem zwey und vierzigsten Jare, am Dornstage in *vigilia exaltationis sanctae crucis*, dy Zeit Hannß Lehner Bogt zur Zellen, Hannß von Jerisch, Richter zu Roßwein, Hannß Seidel, Burgemeister, Nicol Camenz, Nicol Otto &c. geschworne Bürgere. Auf des Richters Leue ward getridinget, von Paul Torpis wegen, dem Gott Gnade, der do erschlagen ward, zu Moberndorf, und mit Hansß Lebin, der En geschlagen hatte in Wunden, als hernach geschriben steht, nehmlichen: Es ist gerichtet und ausgesaget, daß Hansß Lebe (der Todtschläger) sal geben zur Besserung acht Schock guter newer schildiger Groschen Freybergischer Menze, und sal bestellen in Jare und Tage das Seelen Gerethe, ^q mit namen ein steinern Creutze setzen, dreier Ellen lang: hundert Seele-Messen lasen lesen, einen Orsfreden tun, mit seynes selbist Leybe, und eine Ergehung mit seynen (des Erschlagenen) frinden &c. ane Argestist und ane alles Bevehrde.

§. LXIV.

q) Supra §. XXXI. dictum fuit partem Werigeldi, aliquando impensam esse, zu des Verstorbenen Seelen-Troste; Hic fit mentio des Seelen-Geräthes, quod a nonnullis etiam Seelen-Gerethe, item Seelen-Recht vocatur. More Romano-Catholicorum huc referuntur permulta, v. g. Abkündigung, Vorbitte, Vigilien, Seelmessen, Seel-Bäder und Spenden vor die Armen, Glocken-Geläute, Kerzen tragen, Trauer-Mahlzeit, Opffer und Rauchwerck &c. v. Ar-

chiuam Cellense, P. III. p. 164. et 166.

r) Editor Archivi Cellensis hoc loco addit; raro tunc temporis homicidium morte punitum esse, potissimum ob interesse priuatum. Insonderheit (inquit p. 104. seq.) hielten die Bischöflichen Stiffts-Sassen im Hochstifte Meissen sehr festdarüber, und berufften sich auf lang hergebrachte Gewohnheit, ob es gleich etliche cordate und gewissenhafte Bischöffe gerne geändert hätten,

§ LXIV.

V T vero constet diu apud Saxones homicidium poena capitali adfectum non esse, *Tertium exemplum* ex eodem *Archiuo Cellensi* et *Roswinensi*^s adducam. Registratura iudicialis sic concepta deprehenditur: Nach Gotis Geboit virzenhundert Jar und darnach im ein und neunzigsten Jare, am andern Tage sente Ioannistags zu Weynachten, sind kommen vor den Richter die Zeit Nicolesch, ein gebetener Richter 2c. und haben alda ausgesagit und betheidingit, den Mordschlag *Blasi Weynmeisters* (*Roswinensis*) an Peter Hebenstreiten seel. (*VWaldheimensi*) begangen, in Form und Masse als hernach geschrieben steht. Zum ersten sol *Blasius Weynmeister* (der Todtschläger) bestellen funfzig *Vigilien* und so viel Seel-Messen, im Closter zu Waldheim, der armen Seelen zu Trost. Item er sol sich mit den Gerichten vertragen, sie sint geistlich adder weltlich. Item eine Nachfahrt (zu unser Frawen Münster) sol er thun, und sol ein kreuz setzen, in das eines kreuzis Werth ist. Item ein Licht sol er bestellin, das sol brennen ein ganz Jar vor dem heiligen Leichname zu allen Hoen Messen, und zu allen hohen Fest-Tagen in der Vesper. Item die Zehrungen, in der Handlung gescheen, sol er auch gebin, vi. Schock 2c. Auch sind bey disser Beschreibung gewest Nickel Pappindorf Borgemeister, Hannß Rosser, Baltin Mahr 2c. geschworne Burgere zu Roswein 2c.

H 2

§. LXV.

hätten, aber stets harten Widerstand funden: Bis endlich Bischoff Dietrich zu Meissen, des Geschlechts von Schönberg, noch so glücklich ward, und diesen Blutschuldigen Mißbrauch (an dessen Abolirung schon sein Bruder und Antecessor,

Bischoff Caspar, mühsam laboriret hatte,) Anno 1465. vermittelst eingeholten Urthels aus dem Schöppen-Stuhle zu Magdeburg, guter Maßen durchbrach.

s) P. IIX. sub Num. LV. p. m. 209.

§. LXV.

EX adductis igitur a capite III. huc vsque, iudicatu facile est, homicidia per Gentium veterum paene omnium leges, capitaliter non esse punita. In Saxonia quidem a *Saeculo XII.* capitale esse coepit homicidium, patet ex *Iure Prouinciali.*^t Quae dispositio etiam inuenitur in *Iure Prouinciali Sueuico,*^v ibi: *Wer ainen Man he tod slecht, oder in beraubet, den sol man allen das Haupt abslahen.* Ita verba se habent in editione BERGERIANA, pag. 200. seq. Immo capitale esse iussit dolosum homicidium FRIDERICVS *Imperator* anno MCLVI. teste de LVDEWIG.^x Idem de *casuali* fanciuit ERNESTVS, *Dux Brunsv.* Hamelae anno MCCCXXXV.^y Quae iura tamen non vbique in Germania valere, vti multis docet HEINECCIUS,^z qui initio *saeculi XVI.* *Halae* super homicidio cum occisi cognatis transactum adhuc esse, exemplum adducit.^a Vbi vero Ius Ciuile in foris Germaniae receptum fuit, et *Germani* serio de condendis legibus Criminalibus cogitare coeperunt, mos ille pristinus plane in defuetudinem abiit.^b

§. LXVI.

Veteres in casuali homicidio exigebant Werigeldum.

LICET autem veteres in homicidio casuali pariter ac doloso, per haecenus tradita, exegerint *Werigeldum*; Saxones tamen hodie hoc non, nisi in *culposo* adiudicant.^c De quo,

t) Lib. II. tit. XIII. Hanc confuetudinem tamen non vbique in Saxonia obtinuisse, testantur exempla §. 63. et 64. adducta.

v) Cap. CXIV.

x) *Reliquiar.* Tom. II. pag. 193.

y) Idem, ibidem Tom. X. p. 29.

z) in *El. I. G.* Lib. II. Tit. XXVI. §. CCLXXXII. p. m. 254.

a) §. seq. c. l.

b) Conf. supra §. XL.

c) v. multis CARPZOV. *Quaest.* XXXIV.

quo, ea qua fieri poterit breuitate, cum ad finem prope-
randum sit, adhuc dicendum restat. Est autem homici-
dium culposum, quod quidem non ex proaeresi, sed tamen
absque debita et diligenti circumspectione commissum. Ex-
emplum sistat VLPIANVS, ^d ubi tutor puero discenti ac pa-
rum bene facienti, quod monstrauerat, forma calcei, cer-
uicem percussit. Ex qua percussione si puer mortuus
sit, cum tutoris intentio non fuerit occidendi pue-
rum, sequitur hoc non fuisse dolosum homicidium, sed
culposum tantum. Aliud habet PAVLVS, ^e aliud MAR-
CIANVS, ^f aliud GAIVS, ^g aliud INNOCENTIVS, ^h alia
refert IVSTINIANVS Imperator. ⁱ Sic medico quidem
euentus mortalitatis imputandus non est, ^k si tamen per
imperitiam siue culpam quid deliquit, poenam omnino in-
currit. Hinc Imperator CAROLVS in Nemese, ^l in specie
de inscitia medicorum tractat. Lectu digna sunt, quae de
medicorum imperitia habet KRESSIVS. ^m Plura homici-
dii culposi exempla adducere non lubet, cum illa a Crimi-
nalistis in magna perhibeantur copia. ⁿ

Saxones hodie
solum in cul-
poso exigunt.
Culposum ho-
micidium de-
scribitur.
Exemplum,
1)

2) 3)
4) 5)
6)

§. LXVII.

VETERES homicidium culposum diuersimode punie-
bant uti adparet ex Legibus WISIGOTHORVM, BVRGVN-
DIONVM,

Veteres homi-
cidium culpo-
sum diuersi-
mode puniunt.

d) in l. 5. §. f. ff. ad L. Aquil.
e) in lege 28. pr. eod.
f) in leg. 3. §. 2. ad L. Cornel. de
Sicar.
g) in leg. 8. ad L. Aquil.
h) in cap. significasti, 16. X. de
homicid.
i) in Inst. Tit. de Leg. Aquil. §. 3.
seq.

k) v. l. 6. §. 7. de offic. Praef.
l) Art. CXXXIV.
m) in Comment. ad cit. art.
n) v. CARPZOV. Quaest. XXVII.
AYRER, in tractatione methodica
Leg. 3. ff. de l. et l. BOEHMER.
in El. iurispr. crim. Sect. II. c. XV.
§. CXC. p. m. 292.

DIONVM, FRANCORVM etc. quas adducit addnotationibusque illustrat HEINECCIUS. °

§. LXVIII.

Iure Sax. obtinet poena arbitraria.

An haec ad mortem extendi possit?

Negant permulti.

Alii pro substrata materia adfirmant.

IVRE Saxonico culposum homicidium arbitraria afficitur poena. An vero poena haec arbitraria ad mortem usque extendi possit, quaeritur? Negant hoc permulti, iuxta regulam: *neminem culpam capite luere*, v. BEYER. ^p Cui regulae non obstat: *Latam culpam dolo aequiparandam esse*, ^q et consequenter poenam capitalem locum sibi vindicare. Respondetur: Hanc regulam saltim accipiendam esse de pecuniariis causis, seu quando ad interesse priuatum agitur non vero *quando de poena publica infligenda* quaestio mouetur, v. LVDOVICI. ^r Alii vero pro substrata materia ob latam culpam vltimum supplicium dictari posse adfirmant, quod statuit SCHOEPFFER. ^s Cui etiam accedit ill. de LEYSER, ^t qui ex DOEPLERI *theatro poenarum* ^v exemplum consulis Pragensis adducit, qui *sigillum publicum minus diligenter custodierat*, et propterea gladio interfectus est.

§. LXIX.

Si poena capitalis vel corporis adflictiva iniungitur non dictatur Werigeldum.

VBI itaque ob culposum homicidium poena vel capitalis, vel alia corporis adflictiva, v. g. *fustigatio, manus amputatio, etc.* infligitur, nec iure Saxonico Werigeldum potest

o) in Elem. I. G. Lib. II. Tit. XXVI. §. CCLI. CCLIX. CCLXIII.

p) ad Const. Crimin. art. CXXXVI. pos. 4.

q) v. l. 226. de V. S. l. 32. depositi.

r) in doctrina Pandectarum Tit. commod. vel contra, §. XXII.

s) De culpa lata ministri status. Cap. III. n. 4. seq.

t) Spec. CLIV. med. 9.

v) P. II. cap. V. n. 475. p. m. 197.

potest exigi.^x Huc enim adplicant prouerbia *in iure Germanico frequenter obuia*: Mit der Haut bezahlen. Item: Es gehet ihm zu Haut und Haar. Item: Man soll ihm Haut und Haare abschlahen.^y Cum vero ob culpam commissam poena saltem ciuilis dictatur, praeter hanc, *Werigeldi* solutio iniungitur. Hinc in eiusmodi homicidio culposo *Fac. Iur. Vittemb. Mens. April. 1679. ad Praetorium Freybergense* sequentem in modum pronunciauit: daß Michael Hegewald wegen seiner Unvorsichtigkeit acht Tage lang mit Gefängnis zu bestraffen, und die disfalls verursachten Unkosten, auf vorhergehende Liquidation und richterliche Ermäßigung zuerstatten, hierüber auch des verstorbenen Gottfried Hillers nächsten Freunden, ein ganzes Wehrgeld zu erlegen, und dieselben hingegen die Begräbniß Kosten, auf sich zu nehmen schuldig.^z

Sed saltem si ciuilitur agitur.

§. LXX.

IVDEX in poena extraordinaria adiudicanda, sedulo ad ea, quae rem circumstant, respicere iubetur, cum minima circumstantia rem immo totum ius saepe variet. Si itaque in culposo homicidio obseruet leuissimam saltem culpam occisori posse imputari, praeter *Werigeldum* nullam plane aliam iniungit poenam, vti *versus Leucopetram* pronunciarunt *Domini Scabini Lipsienses*, in sententia quae sequitur: Hat N. M. Eckern geschlagen, und als in solchen Schlagen einer eine Büchse loß geschossen, ist er dermassen erschrocken, daß er den Hacken, damit er die Eicheln abgeschlagen, darüber aus den Händen fallen lassen, und es ist von

x) v. CARPZ. P. IV. Const. XI. d. 3. conf. §. 56.

Pandect. ad Leg. Cornel. de Sicar. pos. 7. lit. p.

y) De quibus v. BEYER *ad Tit.*

z) v. BEYER *ad Pandect. Tit. de priuatis delictis*, posit. 13. lit. a.

von solchem Fall des Hackens, ein Kind, so benebenst seinem Kinde unter dem Baume gewesen, und Eichen gele- sen, verletzt worden, daß es davon alsobald verstorben. ic. So ist er des entleibten Kindes Eltern oder nächsten Freun- den ein ganz Wehrgeld zu geben schuldig, und mag hier- über in einige fernere Straffe, nach Gelegenheit disfalls, weil es ein unversehener Fall ist, nicht genommen werden. Poena extraordinaria semper *pro gradu culpae*, (in mode- ramine inculpatae tutelae, vbi quidem regulariter Werigeldum soluendum non est, (v. §. LI.) si excessus commit- tatur, *pro modo excessus*,) nunc carcer, nunc pecuniaria poe- na, nunc relegatio etc. iniungitur, quae omnia prudentis iudicis arbitrio committuntur.

§. LXXI.

Maritus uxorem adulteram occidere potest.

An ad Werigeldum soluendum obligetur?

Rationes pro negativa.

LEGES ciuiles^a marito, uxorem in adulterio depre- hensam, facultatem occidendi permittere, nemo ambigit. De cuius facti iustitia atque iniustitia multa disputare huius loci non est.^b Pro substrata materia saltim quaeritur, *an ob uxoricidium Werigeldum etiam a marito exigi possit?* Et videtur prima facie dicendum quod non: Quia *Werigeldum* saltim soluitur ob iniuriam agnatis per occisionem illa- tam; Maritus autem iure permittente occidit, qui vero iure vtitur suo alteri non facit iniuriam; Insuper etiam *Constitutio Electoralis*,^c qua de *Werigeldo* disponitur, tan- tum

a) v. MACER. in l. 24. ad Leg. Iuliam de adult. Aliud Legibus Fri- n obtinebat, per leg. I. Tit. IX. str. GAERTNER ad h. leg. p. m. 52.

b) Pro iustitia huius consulendo respondit ZASIVS, consil. LIV. Le-

gem autem 24. non congruere legi di- uinae asserit ZIEGLER ad GRO- TIVM de I. B. et P. p. m. 195. seq. Conf. ZEITKOPFF de iure occi- dendi prebensum in adulterio, quatenus patri vel marito competit, Lips. 1667.

c) P. IV. II.

tum de homicidio, non vero vxoricidio, conceptis verbis loquitur. Verior tamen adfirmatiua est opinio: Quia ma-
ritus occidens ab ordinaria homicidii poena saltim libera-
tur, cum vxor de adulterio vere commisso nondum con-
fessa vel conuicta fuerit; Citata autem constitutio merito
etiam de vxoricidio accipienda, quia hoc aequè parricidium
vocatur, et parricidii poena coercetur. ^d Parricidium au-
tem venit nomine homicidii, in genere sic dicti, et ex *lege*
Cornelia de sicariis punitur. ^e Accedit, quod *Ius Pro-*
uinciale ^f absque determinatione personae *vel* homicidii lo-
quatur. Qui autem generaliter quid adfirmat, ac constituit,
nihil prorsus excludere videtur. Hinc in eiusmodi casu
Scabini Lipsienses sequentem in modum pronunciarunt.
So verbleibet zwar N. N. mit der ordentlichen Straffe der
Todtschläger verschonet, er ist aber gleichwohl der entleib-
ten nechsten Befreundten ein halb Behrgeld, so wohl die
seiner Person wegen aufgewendeten Unkosten abzustatten
schuldig. Und wird hierüber entweder um 400. Reichs
Thaler in Straffe genommen, oder des Landes ewig billig
verwiesen. ^g

Pro adfirma-
tiua.

Praejudicium.

§. LXXII.

MEMINIT *idem* CARPZOVIVS ^h casus singularis
misericordiae haeredum occisi erga occisorem, hac enim
formula vti erant: Sie wolten aus Christlichen Herzen
und Gemütthe, alle dasjenige, was er an ihrem Kinde verü-
bet, wodurch es um sein Leben gekommen seyn möchte, ver-
zeichnen

An, si ex cha-
ritate Chri-
stiana deli-
ctum sit re-
missum Weri-
geldum peti
possit?d) v. l. i. ad L. Pompei. de par-
ricid.

e) v. l. i. ad Leg. Corn. de Sicar.

f) Lib. II. art. XXXIX. ibi: Ob
ein Mann schenst oder wirfft einenMann 2c. et postea: Ob der
wohl stirbt.g) v. CARPZOV. Dec. XCV. per
tot.

h) c. l. Dec. XCIX.

zeihen und vergeben. Disputatum fuit an non ob hanc charitatem Christianam *Werigeldum* remissum esse videatur. *Adfirmatur.* Quod negarunt *Domini Scabini Lipsienses*, et occisori, non obstante hac remissione, praeter relegationem 5. vel sex annorum, *Weregeldi* etiam solutionem adiudicarunt.

§. LXXIII.

Quid iuris in petitione Werigeldi, si occisi mater et frater concurrant.

WERIGELDUM proximis agnatis, mortem occisi vindicantibus soluendum esse, saepius huc vsque dictum fuit; Quaeritur itaque hoc loco, si occisi mater et frater concurrant, *an* utrique pro rata, *an* vero vni, et cui adiudicari debeat? Et quamvis frater tanquam agnatus potior videatur, quia per superius tradita, (v. §. XIV. et XV.) feminae non, nisi deficientibus masculis, admittuntur; Cum tamen mater in successione filii, *iure Saxonico* fratri, iuxta vulgatam regulam: *Ascendentes excludunt collaterales*, praefertur; *Incluta Fac. Iur. Lips. Mense Mai. MDCCI.* vbi mater et frater simul concurrebant, *ad Concilium Academicum Lipsiense* tali modo respondit: daß Carl Christian von Hagen in der übergebenen defension, so viel nicht ausgeführet, daß er mit einiger Straffe nicht zu belegen sey, dero wegen er, über das allbereit ausgestandene, noch 4. Wochen lang mit *Carcer* billig bestraffet wird, und ist hierüber die seiner Person halber aufgewendete Gerichts-Gebühren, nach vorhergehender *Liquidation* und Richterlicher Ermäßigung, nebst jetzigen Urthels-Geldern abzustatten auch des verstorbenen Grundlachs Mutter ein Wehrgeld zu entrichten.

§. LXXIV.

RATIONE infantis occisi Werigeldum esse soluendum, diximus, (v. §. XXII.) quia homo occisus est, et aetatis

tis ratio non habetur. Quid vero dicendum de partu in vtero materno adhuc existente? Respondetur: si pro viuo habeatur, id quod *iure Saxonico*^k post dimidium tempus vterum gerentium statuitur, et tunc culpa alicuius mors partus adhuc edendi procurata sit, credendum Werigeldum esse soluendum, quem in modum pronunciatum esse meminit BEYER,^l sic scribens: *Quin et pro embryonibus solum fuisse Werigeldum recordor, si isti culpa alterius, partu abortiuo perierint.* Ad sumtus funeris autem qui Werigeldum soluit, obligatum non esse, testatur IDEM.^m

An ob partum in vtero materno adhuc existentem peti possit W.

§. LXXV.

DIGNITAS materiae quidem longiorem adhuc exigeret tractationem, nec deessent, quae facili negotio addi adhuc potuissent. Cum vero praeter spem excreuerit dissertatio, finem huic imponere cogor. Si vero L. B. quaedam minus recte posita obseruabit, gratissimum mihi futurum erit, si amice, ubi erratum abs me putet, communicarit mecum, semper enim istius, quod BALDVS de se dixit, sum memor: *Ego BALDVS de PERVSIO, inquit, ignorantiae inimicus alienae, inimicissimus propriae, paratus corrigi a quocunque et correctiones ferens libente et humili animo, quia ignorare non est vitium, sed natura.* Iniquus vero censor, antequam sinistre iudicet, dictum SENECAE velim consideret; *Nemo est, quem non aliqua pars ignorantiae attingat.* Ego interim DEO ter OPTIMO terque MAXIMO pro concessio clementissime auxilio, deuotissimas humillimasque gratias persoluo, utque in posterum omnibus meis conatibus ex alto fauere velit supplex EVM veneror atque obtestor.

Conclusio.

F I N I S.

k) vid. P. IV. Const. IV. conf. *quasi ex del. pos. 15. lit. i.*

CARPZ. Qu. XI. n. 6.

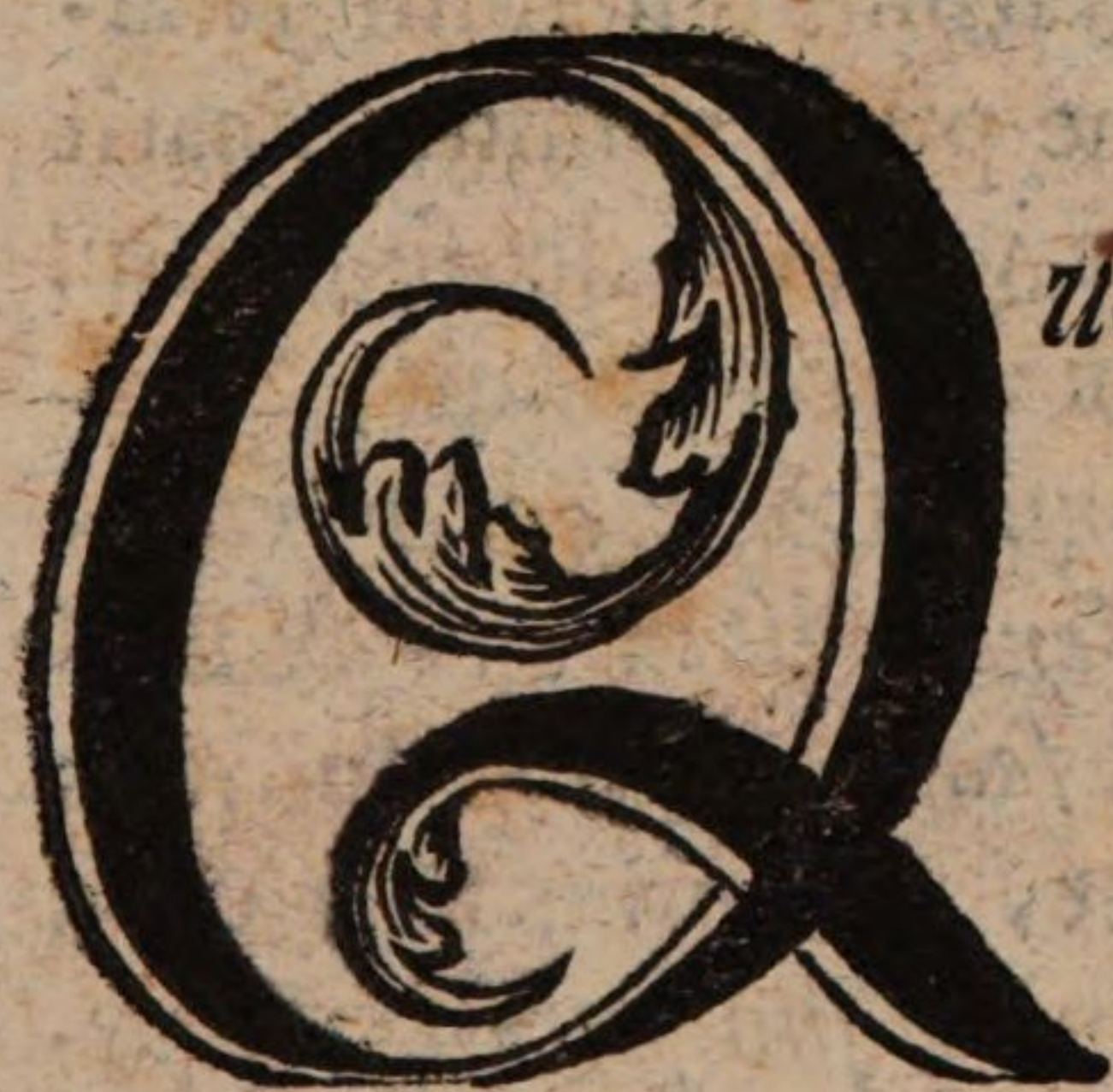
m) c. l. pos. 14. lit. h. conf. §.

l) in posit. ad Inst. tit. de oblig. quae LXIX. ibique praeiud. in f.

NOBILISSIMO ATQVE DOCTISSIMO
DOMINO
RESPONDENTI SVO

P R A E S E S.

*quoties Gorlicium Tuum in
mentem venit, venit autem
quam saepissime, toties Prae-
clarorum virorum memo-
ria, quorum insigni scientia Gorlicium illustra-
tur, et qui per quinque lustra subinde mea etiam
institutione vti fuere, mirifice delector. Quidam
enim ex his tanquam Amplissima praecipua-
que*

que Senatus ornamenta *Reipublicae* hodie prae-
sunt. Alii vero partim iustitiam administran-
do, partim consulendo, partim praxi forensi
operam dando, dirimunt ambigua fata causa-
rum, suaeque defensionis viribus in rebus sae-
pe publicis ac priuatis lapsa erigunt, fatigata
reparant, et, ut cordati causarum Patroni, glo-
riosae vocis confisi munimine, laborantium spem,
vitam et posteros defendunt. Quibus elogiis
magni Imperatores LEO et ANTHE-
MIVS iurisperitos exornant. Dum vero
hos omnes, non sine magna animi voluptate con-
sidero, in sinu quasi gaudeo, quod illis in poste-
rum Nomen Tuum, AMANTISSIME
MODRACH, adscribere valeam. TE
inter auditores habuisse semper iucundum mihi
erit. Tua enim vitae integritas, intemerata
fides probitasque, nunquam satis laudanda so-
lertia

*lertia et indefessus labor in iure aliisque scien-
tiis necessariis addiscendis, nullo praeconio
egent, industriam quippe Tuam, quamdiu in Al-
ma nostra versatus es, omnibus comprobasti,
et comprobabis etiam illis, quibus TE propius
noscere, haecenus datum non fuit, Specimine
quod in praesenti proponis. Aequitas enim po-
stulat, ut quantum in colligendis et examinan-
dis, quae dissertatio continet, vires Tuas exer-
cueris, publice Tibi attester. De profectibus
igitur Tuis, quorum et fructus Patria abs TE
expectat, et praemia Tibi conferre gestit, ex
animo laetor, certus, TE illum, quem haecenus
mibi demonstrasti fauorem, perpetuo conserva-
turum. Dabam Lipsiae e Musaeo Mens. April.
A. R. S. CIO IOCCXXXII.*

Kästner, Abraham,

Diss. iuris germ. de werigeldo

Lipsia 1742

4 Diss. 3406,33

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10963743-0

VD18 14882884-001